

Załącznik nr 1 do uchwały Nr 179/24
Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego
z dnia 06.02.2024 r.

Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do roku 2030 - projekt

Szczecin, 2024 r.

Spis treści

Wykaz skrótów użytych w dokumencie	6
Wstęp	7
1. Uwarunkowania prawne i strategiczne Programu	8
1.1 Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej świetle dokumentów krajowych oraz regionalnych	8
1.2 Struktura dokumentu	11
2. Sytuacja demograficzna oraz społeczno-gospodarcza Pomorza Zachodniego	12
2.1 Stan, struktura ludności	12
2.2 Zasoby pracy	13
2.3 Osoby z niepełnosprawnością na rynku pracy	15
2.4 Pomoc społeczna	15
2.5 Gospodarka	16
3. Zasoby sektora ekonomii społecznej	17
3.1 Podmioty reintegracyjne	18
3.2 Przedsiębiorstwa społeczne	19
3.3 Spółdzielnie socjalne	20
3.4 Organizacje pozarządowe i spółki z o.o. non-profit	22
3.5 Zakłady pracy chronionej - spółdzielnie inwalidów oraz spółdzielnie niewidomych	23
3.1 Wnioski i rekomendacje z diagnozy	25
4. Prognoza trendów rozwojowych	32
5. Analiza SWOT	34
6. Główne założenia ZPRES	37
7. System monitoringu i ewaluacji	40
8. Finansowanie działań	45
Spis tabel	46

Wykaz skrótów użytych w dokumencie

Skrót	Rozwinięcie
ES	ekonomia społeczna
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KIS	klub integracji społecznej
CIS	centrum integracji społecznej
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej
KRS	Krajowy Rejestr Sądowy
OWES	ośrodek wsparcia ekonomii społecznej
PES	podmiot ekonomii społecznej
PS	przedsiębiorstwo społeczne
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PUP	powiatowy urząd pracy
ROPS UM WZ	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego
SS	spółdzielnia socjalna
US	Urząd Statystyczny w Szczecinie
WTZ	warsztat terapii zajęciowej
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy w Szczecinie
WZ	województwo zachodniopomorskie
ZAZ	zakład aktywności zawodowej
ZPRES	Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
ZUW	Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki
OzN	osoba z niepełnosprawnością
CUS	centrum usług społecznych
CAWI	ang. computer-assisted web interview -wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony www
SRWZ	Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny PLUS
LGD	lokalna grupa działania
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
ZCh	zakład pracy chronionej

Wstęp

Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2023-2030 (ZPRES) to dokument wyznaczający cele, priorytety i kierunki rozwoju ekonomii społecznej w województwie zachodniopomorskim do 2030 roku.

Zapisy ZPRES są spójne z kluczowymi dokumentami programowymi, tak w skali kraju (*Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej*¹, Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023r. Ekonomia Solidarności Społecznej, Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030, z perspektywą do 2035 roku, jak i regionu (Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, z perspektywą do 2030 roku, Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji dla Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2023 - 2025).

Niniejszy dokument opiera się na założeniu, że ekonomia społeczna jest bardziej horyzontalną zasadą działania w obszarze rozwoju lokalnego niż wyizolowaną dziedziną aktywności z pogranicza reintegracji, readaptacji oraz działalności gospodarczej.

W wymiarze operacyjnym, ZPRES jest cennym źródłem wiedzy na temat potencjału, potrzeb i szans rozwojowych podmiotów ekonomii społecznej. Diagnostuje ich zasoby i ograniczenia. Przybliża aktualną sytuację demograficzną i społeczno-gospodarczą województwa zachodniopomorskiego, a także proponuje konkretne działania i potencjalne źródła ich finansowania.

Autorzy ZPRES mają świadomość, iż niniejszy Program nie stanowi przepisu na rozwój podmiotów ekonomii społecznej i nie jest panaceum na deficyty obecne w rzeczywistości społecznej, niemniej, wskazuje kierunek, w którym warto podążać. Ekonomia społeczna, zdaniem autorów opracowania, może stać się wspólnym mianownikiem łączącym rynek pracy z pomocą społeczną, zatrudnienie ze świadczeniem usług, podmioty publiczne z niepublicznymi a także różne podsystemy i sektory życia indywidualnego i zbiorowego.

Wytworzona w procesie takiej fuzji energia i synergia działań, z pewnością zwiększa szansę na harmonijny i satysfakcjonujący dla ludzi – rozwój usług społecznych. Angażuje też podmioty ekonomii społecznej do roli usługodawców, a co za tym idzie, do podniesienia znaczenia i prestiżu ekonomii społecznej jako ważnej dziedziny życia społeczno-gospodarczego, tak w odniesieniu do poszczególnych gmin/społeczności lokalnych, jak i całego regionu.

¹ Zapisy art. 28 ww. ustawy wskazują na wsparcie przez władze publiczne rozwoju ekonomii społecznej, a ich działania mają być realizowane za pomocą regionalnych programów rozwoju na rzecz ekonomii społecznej),

1. Uwarunkowania prawne i strategiczne Programu

1.1 Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej światła dokumentów krajowych oraz regionalnych

ZPRES ma charakter dokumentu programowego, ujmującego całościowo problematykę sektora ekonomii społecznej jako istotnego elementu regionalnej polityki w zakresie zatrudnienia i integracji społecznej. Ekonomia społeczna jest umiejscowiona w wielu dokumentach strategicznych na szczeblu rządowym i samorządowym. Kierunki rozwoju ekonomii społecznej zapisane w ZPRES są zgodne z zapisami dokumentów europejskich i krajowych. Zawarte w nim treści są spójne z wymogami postawionymi przed ekonomią społeczną m.in. w Strategii Na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju 2030, Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030, Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) przyjęta została przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. SOR jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju tj. Strategii Kraju 2020. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio i długofalowej polityki gospodarczej. Głównym celem SOR jest „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”.

W Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju wskazano na potrzebę przygotowania i realizacji projektu strategicznego pod nazwą Ekonomia Solidarności Społecznej. W dokumencie określone zostały m.in. obszary zagrożone trwałą marginalizacją na terenie całego kraju.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030 (SRKL 2030)

Strategia przyjęta Uchwałą nr 184 Rady Ministrów z dnia 14.12.2020 r. Głównym celem działań zaplanowanych w ramach Strategii jest wzrost kapitału ludzkiego i spójności społecznej w Polsce. Zapisy dotyczące ekonomii społecznej znajdują się w celu szczegółowym nr 3 i 4 (Cel szczegółowy 3. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy Cel szczegółowy 4: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne). W SRKL wskazano, iż w kontekście wyzwań demograficznych ważne jest rozwijanie nowych form gospodarki, przede wszystkim tzw. srebrnej gospodarki oraz form gospodarowania w ramach koncepcji ekonomii społecznej czyli kreowanie rynku usług i produktów nastawionych na potrzeby starzejącej się populacji.

SRKL 2030 zakłada rozwój społecznych usług użyteczności publicznej, zwłaszcza usług środowiskowych, w tym realizowanych przez PES, świadczonych w celu zaspokojenia potrzeb osób należących do słabszych grup społeczeństwa, osób starszych i niesamodzielnych. Wykorzystując zasoby i działając w obszarach uznawanych za nieefektywne w kategoriach działalności komercyjnej (m.in. w obszarze usług społecznych użyteczności publicznej) PES mogą stać się ważnym ogniwem łączącym cele społeczne z działalnością gospodarczą. Zgodnie z SRKL w najbliższych latach rozwój ekonomii społecznej bazować będzie w oparciu o cztery zasadnicze filary:

- wspieranie zwiększania udziału PES w programowaniu realizacji zadań dot. rozwoju społecznego na poziomie lokalnym,
- rozwój funkcji reintegracyjnej i zatrudnieniowej w PES, w szczególności w PS, spółdzielniach socjalnych oraz podmiotach zatrudnienia socjalnego,
- wyrównywanie potencjału PES do prowadzenia działalności gospodarczej na otwartym rynku,
- działania związane z podnoszeniem kompetencji społecznych wśród młodzieży oraz poprawą percepcji i budowaniem marki ekonomii społecznej i solidarnej

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030. Ekonomia Solidarności Społecznej.

Program został przyjęty Uchwałą Nr 212 Rady Ministrów z dnia 26 października 2022 r. jako aktualizacja obowiązującego KPRES do 2023 r. i stanowi program rozwoju w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2023 r. poz. 1273) i jest dokumentem o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowionym w celu realizacji średniookresowej strategii rozwoju kraju – Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, przyjętej uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., a także innych strategii rozwoju. Program określa również najistotniejsze założenia i ramy interwencji współfinansowanej w unijnej perspektywie finansowej 2021-2027 w zakresie Celu Tematycznego CP 4 „Europa o silniejszym wymiarze społecznym”(obszar: włączenie i integracja społeczna), współtworząc wraz z innymi dokumentami o charakterze strategicznym i programowym ramy polityki państwa w zakresie włączenia społecznego.

Strategia Rozwoju Usług Społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)

W przestrzeni tego dokumentu pojęcie ekonomii społecznej (i jej podmiotów) pojawia się wielokrotnie, nierzadko zajmując eksponowaną pozycję. Widoczne jest to chociażby w rozdziale IV przybliżającym wizję Strategii i cele strategiczne, w którym wśród tzw. kluczowych działań zapisano wprost: „wspieranie rozwoju potencjału podmiotów ekonomii społecznej do realizacji usług społecznych, świadczonych w społeczności lokalnej”.

Wartość ekonomii społecznej i znaczenie włączania jej podmiotów w rozwój usług społecznych realizowanych na gruncie lokalnym zostało również podkreślone w tych fragmentach dokumentu, które koncentrują się na przedstawianiu kierunków działań wynikających ze sposobu zdefiniowania poszczególnych Celów Strategicznych, np.: „wykorzystanie lokalnych zasobów, przez angażowanie w realizację usług społecznych podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych i organizacji pozarządowych, a także rozwijanie potencjału tych podmiotów do realizacji usług społecznych” (Cel Strategiczny 2); „rozwijanie potencjału do realizacji zdeinstytucjonalizowanych usług społecznych i zdrowotnych na rzecz osób z niepełnosprawnościami przez podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne, oraz zwiększanie udziału tych podmiotów w realizacji usług zleczanych przez samorząd” (Cel Strategiczny 3) czy „rozwój podmiotów ekonomii społecznej, a w szczególności przedsiębiorstw społecznych wykonujących zadania na rzecz reintegracji zawodowej i społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi” (Cel Strategiczny 4). W ujęciu ogólnym SRUS podkreśla wagę podmiotów ekonomii społecznej jako potencjalnych usługodawców wspomagających rozwój usług społecznych i proces wdrażania zasady deinstytucjonalizacji, zauważając jednocześnie silną potrzebę zwiększania ich liczebności, wzmocnienia pozycji w relacji z lokalnymi

samorządami a także podniesienia stopnia ich profesjonalizmu w realizowanych działaniach i sposobie funkcjonowania.

Jest to spójne z widocznym w zapisach SRUS przeświadczeniem, że ekonomia społeczna powinna być równorzędnym w zakresie budowania, rozwijania i stabilizowania szeroko rozumianego i subiektywnie odczuwanego dobrostanu jednostki instrumentarium, nieustępującym w tym względzie sferze polityki społecznej, edukacji, zdrowia czy zatrudnienia

Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego

Dnia 28 czerwca 2019 r. podczas posiedzenia VIII sesji Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego VI kadencji, radni przyjęli Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z perspektywą do 2030 roku. SRWZ 2030 jest jednocześnie strategią w zakresie polityki społecznej, która jest integralną częścią strategii rozwoju województwa. Dotyczy to w szczególności takich elementów SRWZ 2030 jak:

- I cel strategiczny Otwarta społeczność. Świadomi mieszkańcy i zaangażowane społeczności - otwarte i przygotowane na wyzwania przyszłości
 - 1.1 Wzmocnienie potencjału demograficznego i funkcji rodziny
 - 1.2 Włączenie społeczne i zapewnienie szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom regionu
 - 1.3 Rozwój wspólnotowości i tworzenie kapitału społecznego
- III cel strategiczny Sprawny samorząd. Skuteczny samorząd – zintegrowany region. Równość terytorialna w dostępie do wysokiej jakości usług publicznych
 - 3.1 Zapewnienie wydajnych i efektywnych systemów usług społecznych

Polityka Kapitału oraz spójności społecznej województwa zachodniopomorskiego na lata 2021-2030

Opracowana w 2021 roku Polityka Kapitału oraz spójności społecznej województwa zachodniopomorskiego uszczegóławia zapisy Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego 2030 (SRWP). Zakres tematyczny Polityki obejmuje dwa cele operacyjne SRWP, tj. I Otwarta społeczność oraz III Sprawny samorząd. Osiągnięciu celów operacyjnych SRWZ mają służyć działania rozwojowe, które w sposób wyselekcjonowany i zhierarchizowany wskazane zostały w dokumencie. Ekonomia społeczna wskazana została w ramach Celu głównego nr 2 Włączenie społeczne i zapewnienie szans rozwojowych wszystkim mieszkańcom regionu, gdzie w pkt 2.1 jako wzmocnienie samorządów w kreowaniu lokalnych systemów usług społecznych i mieszkalnictwa, w tym realizowanych zgodnie z ideą deinstytucjonalizacji, będzie kładziony nacisk na stosowanie innowacyjnych narzędzi w rozwiązywaniu problemów społecznych, w tym intensyfikacja wykorzystania ekonomii społecznej jako narzędzia w prowadzonej polityce rozwoju.

Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych i Deinstytucjonalizacji (RPDI) na lata 2023-2025.

Jak wskazano w RPDI deinstytucjonalizacja oznacza „realizację wielosektorowej polityki społecznej, gdzie podmioty samorządowe ukierunkują się na długookresową i stabilną współpracę z organizacjami pozarządowymi, podmiotami ekonomii społecznej oraz innymi podmiotami w tym także prywatnymi, które mają potencjał do świadczenia różnorodnych usług”.

RPDI wskazuje, że równoległym procesem do DI jest proces przekształcania ośrodków pomocy społecznej (OPS) w centra usług społecznych (CUS), co może stanowić szansa na zmianę wizerunku pomocy społecznej, choćby poprzez rozszerzenie katalogu świadczeń społecznych i innych form aktywności realizowanych na

rzecz jednostek, rodzin i społeczności lokalnych. Ponadto przekształcenie OPS w CUS może przyczynić się do rozwoju PES poprzez konieczność zlecenia zadań.

RPDI wskazuje rolę ROPS jako koordynatora działań na rzecz rozwijania lokalnych systemów usług społecznych na Pomorzu Zachodnim.

1.2 Struktura dokumentu

ZPRES spełnia warunki programu zawarte w *Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U z 2023 r., poz. 412)*, która określa strukturę tworzenia dokumentów programowych na poziomie województwa. Na tej podstawie opracowano ZPRES, który składa się z ośmiu rozdziałów zawierających:

- ✓ diagnoza społeczno-gospodarcza województwa oraz sektora ekonomii społecznej
- ✓ wnioski i rekomendacje z diagnozy,
- ✓ cel główny i cele szczegółowe
- ✓ działania i zadania,
- ✓ oczekiwane rezultaty planowanej interwencji wraz ze wskaźnikami,
- ✓ system realizacji programu, w tym plan finansowy zawierający w szczególności:
 - źródła finansowania realizacji programu,
 - kwotę środków przeznaczonych na finansowanie realizacji programu
- ✓ sposób monitorowania i oceny stopnia osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych.

Powyższa struktura ZPRES rozszerzona została o rozdział trendów rozwojowych mających wpływ na kondycję sektora ES. Zostały w nim również wskazane powiązania pomiędzy wyzwaniami i kierunkami interwencji zawartymi w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego (SRWZ).

Pracując nad ZPRES, w pierwszej kolejności skoncentrowano się na określeniu wyzwań dla sektora rozumianych jako kluczowe problemy do rozwiązania i potrzeby do zaspokojenia, aby sektor mógł się rozwijać w pożądanym kierunku. Następnie sformułowano cel główny i cele szczegółowe, zdefiniowano oczekiwane rezultaty wraz ze wskaźnikami. W efekcie zdefiniowano kluczowe kierunki działania i zadania, jakie należy podejmować, aby ekonomia społeczna rozwijała się w sposób oczekiwany i uporządkowany oraz skoordynowany z innymi działaniami województwa.

2. Sytuacja demograficzna oraz społeczno-gospodarcza Pomorza Zachodniego²

2.1 Stan, struktura ludności

- W województwie zachodniopomorskim liczba ludności na koniec grudnia 2022 r. wynosiła 1 640,6 tys. osób (co stanowiło 4,3% ogółu ludności Polski i lokowało województwo na 11 miejscu w kraju).
- Wskaźnik urbanizacji w 2022 roku osiągnął poziom 68,1% ogółu ludności województwa i kształtowała się na poziomie wyższym niż w kraju, gdzie wskaźnik ten wyniósł 59,6%.
- Struktura ludności według płci od kilku lat nie ulega większym zmianom. W ogólnej liczbie mieszkańców województwa, podobnie jak w kraju, przeważały kobiety, które stanowiły 51,5% ludności (w kraju - 51,7%) i była o 0,5% niższa niż przed rokiem
- Zmiany w strukturze wiekowej ludności wskazują na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Maleje udział dzieci i młodzieży w ogólnej liczbie ludności, natomiast rośnie udział osób starszych. Na koniec 2022 r. w województwie zachodniopomorskim udział osób w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) utrzymał się na poziomie z roku ubiegłego i wyniósł 17,3%, zaś udział osób w wieku poprodukcyjnym stanowił 24,2% ogółu ludności (wzrósł w skali roku o 0,4 p.p.). Udział ludności w wieku produkcyjnym w skali roku zmniejszył się o 0,3 p.p i wyniósł 58,5%. W Polsce, w 2022 roku, udział ludności w wieku przedprodukcyjnym wyniósł 18,4%, produkcyjnym – 58,7% i poprodukcyjnym -22,9%.
- Współczynnik obciążenia demograficznego (relacja osób w wieku nieprodukcyjnym do wieku produkcyjnego) w województwie wyniósł 71,1 osób (w kraju 70,4 osób), czyli nastąpił wzrost o ok. 2 osoby w porównaniu z 2021 r. oraz o około 13 w odniesieniu do 2015 r. Najniższą wartość współczynnika odnotowano w powiecie polickim (65 osób), a najwyższą – w m. Koszalin (77 osób).
- Proces starzenia się populacji województwa potwierdza również obserwowana w ciągu ostatnich lat tendencja wzrostu m.in. mediany wieku, wskaźników starości i wsparcia międzypokoleniowego. Mediana wieku mieszkańców województwa w końcu 2022 r. wyniosła 43,5 lat (w Polsce 42,4 lata). Rok wcześniej mediana wieku mieszkańców województwa wyniosła 43,0 lat, a w 2015 r. – 40,3 lat. Jak wynika z danych, w województwie zachodniopomorskim mieszkają raczej starsi mieszkańcy kraju, ponieważ wyższa mediana została wykazana tylko w 4 województwach: świętokrzyskim, łódzkim, opolskim oraz śląskim, (odpowiednio: 44,4, 44,2, 44,2 oraz 43,8 lat). Przeciętnie ludność zamieszkująca obszary wiejskie województwa była młodsza od ludności mieszkającej w miastach. Mediana wieku ludności wsi wyniosła 41,6 lat (41,4 lat w 2015 r.), natomiast miast – 44,4 lat (41,4 lat w 2015 r.). O 3 lata niższy był wiek środkowy mężczyzn (42,0 lat), niż kobiet (45,0 lata).
- W 2022 r. odpływ w ruchu wewnętrznym dotyczył 19,36 tys. osób, natomiast napływ migracyjny objął 18,79 tys. osób. Odpływ migracyjny w miastach dotyczył 11,77 tys. osób. Ze wsi wymeldowało się w tym czasie 7,59 tys. osób. Różnica między napływem a odpływem migracyjnym w ruchu

² W rozdziale wykorzystano następujące opracowania Urzędu Statystycznego w Szczecinie: *Stan i ruch naturalny ludności w województwie zachodniopomorskim w 2022 r. maj 2023 r.*, *Aktywność ekonomiczna ludności w województwie zachodniopomorskim w IV kwartale 2022 r.*, *marzec 2023 r.*, *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa zachodniopomorskiego 2023, maj 2023 r.*, dane z *Oceny Zasobów Pomocy Społecznej za rok 2022 dla województwa zachodniopomorskiego*

wewnętrzny w zachodniopomorskim wyniosła -577 osób (wobec -946 w 2021 r.). Z zagranicy w celach migracyjnych do województwa zachodniopomorskiego w 2022 r. przybyły 863 osoby, natomiast za granicą osiedliło się na stałe 795 mieszkańców regionu. W 2022 r. saldo migracji stałej (wewnętrznej i zewnętrznej) liczone na 1000 ludności wyniosło -0,31 wobec -0,46 przed rokiem. W miastach, gdzie odpływ ludności był większy od napływu, współczynnik wyniósł -1,9 (wobec +3,1 na wsi). W kraju saldo migracji stałej kształtowało się na poziomie +0,05 wobec +0,09 w 2021 r. Dodatkowo saldo migracji stałej odnotowano tylko w 5 spośród 21 powiatów. W pozostałych odpływ migracyjny przewyższał napływ. Najwyższe wartości współczynnika migracji stałej na 1000 mieszkańców zanotowano w powiatach: polickim (+13,5) oraz koszalińskim (+4,7), a najniższe w choszczeńskim (-3,9) oraz wałeckim (-3,6).

2.2 Zasoby pracy

- W IV kwartale 2022 r. zbiorowość osób aktywnych zawodowo w województwie zachodniopomorskim liczyła 737 tys. osób, a biernych zawodowo – 567 tys. Na populację osób aktywnych zawodowo składają się: pracujący (723 tys. osób) i bezrobotni (15 tys.). W porównaniu z IV kwartałem 2021 r. liczba osób aktywnych zawodowo zmalała o 1,3%, w tym liczba pracujących wzrosła o 0,7%, natomiast bezrobotnych zmalała o 50%.
- W końcu grudnia 2022 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa zachodniopomorskiego wyniosła 40,1 tys. osób (Tabela 1) i była niższa zarówno od zanotowanej w 2021 r. o 3,3 tys. osób, tj. o 7,6% jak i w 2015 r. – o 39,0 tys. osób, tj. o 49,4%. Na koniec 2022 r. w Polsce liczba bezrobotnych wyniosła 812,3 tys. i była o 9,3% niższa niż w 2021 r. (wobec spadku o 48% w porównaniu z 2015 r.). Bezrobotni w województwie stanowili 4,9% ogólnej liczby bezrobotnych zarejestrowanych w kraju.

Tabela 1 Osoby bezrobotne zarejestrowane w PUP według wieku w 2022 r.

PODREGIONY/POWIATY	Ogółem	Wiek w latach				
		24 i mniej	25–34	35–44	45–54	55 i więcej
WOJEWÓDZTWO	40 144	4 102	9 362	10 456	8 465	7 759
Podregion koszaliński	10 036	925	2 291	2 661	2 159	2 000
powiaty:						
białogardzki	2 426	242	601	635	504	444
kołobrzeski	489	62	114	114	113	86
koszaliński	2 492	230	589	639	534	500
sławieński	2 119	251	505	526	443	394
m. Koszalin	2 510	140	482	747	565	576
Podregion szczecinecko-pyrzycki	14 362	1 727	3 527	3 586	2 917	2 605
powiaty:						
choszczeński	1 947	228	496	497	383	343
drawski	1 982	212	525	491	369	385

łobeski	1 514	180	369	394	307	264
myśliborski	1 258	142	296	322	235	263
pyrzycki	1 222	156	286	281	265	234
szczecinecki	3 558	450	893	883	728	604
świdwiński	1 595	196	401	403	340	255
wałeczki	1 286	163	261	315	290	257
Podregion m. Szczecin	5 521	316	1 040	1 546	1 351	1 268
powiat:						
m. Szczecin	5 521	316	1 040	1 546	1 351	1 268
Podregion szczebiński	10 225	1 134	2 504	2 663	2 038	1 886
powiaty:						
goleniowski	1 037	129	267	265	194	182
gryficki	1 215	155	309	317	216	218
gryfiński	1 692	198	430	419	305	340
kamieński	1 883	201	461	495	386	340
policki	1 179	92	270	340	262	215
stargardzki	2 698	318	670	686	552	472
m. Świnoujście	521	41	97	141	123	119

Źródło: Urząd Statystyczny w Szczecinie

- Bezrobotni będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w końcu grudnia 2022 r. stanowili 82,4% ogółu bezrobotnych województwa zachodniopomorskiego (przed rokiem 83,7%). W kraju stosunek ten wyniósł 83,0% (przed rokiem 84,5%). Do bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy zaliczane są m.in. osoby długotrwale bezrobotne, których udział w ogólnej liczbie bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy zmniejszył się w skali roku o 3,8 p. proc., do 64,9%. Zmniejszył się odsetek bezrobotnych posiadających co najmniej jedno dziecko do 6. roku życia (o 1 p. proc., do 21,0%) oraz korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (o 0,1 p. proc., do 0,5%). Zwiększył się natomiast udział osób powyżej 50. roku życia (o 1,1 p. proc., do 35,7%), osób do 25. roku życia (o 1 p. proc., do 12,4%), osób niepełnosprawnych (o 0,6 p. proc., do 7%) oraz osób do 30. roku życia (o 0,4 p. proc., do 25,9%).
- W końcu grudnia 2022 r. największą liczbę bezrobotnych odnotowano wśród osób w wieku 35–44 (10,5 tys.). Udział osób z tej grupy wiekowej w stosunku do wszystkich bezrobotnych województwa wzrósł w ciągu roku z 25,8% do 26,0%. Większy wzrost zaobserwować można w grupie wiekowej 45–54 (z 20,6% do 21,2%). Zarejestrowani bezrobotni, którzy nie ukończyli 25 roku życia stanowili 10,2% wszystkich bezrobotnych województwa zaś z grupy 25–34 lata 23,3%.
- Odnotowano wysokie zróżnicowanie współczynnika aktywności zawodowej w grupach według wieku i poziomu wykształcenia. Najwyższa aktywność zawodowa przypadała na wiek 25-34 lata (89,4%), a najniższa – w grupie wiekowej 15-24 lata (23,4%).
- Poziom wykształcenia jest ściśle powiązany z aktywnością zawodową, na dziesięć osób:
 - ✓ z wykształceniem wyższym przypada ponad ośmiu aktywnych zawodowo;
 - ✓ z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym – sześciu;
 - ✓ z wykształceniem średnim ogólnokształcącym i zasadniczym zawodowym – po pięciu,
 - ✓ z gimnazjalnym i niższym – dwie.

- W grudniu 2022 r. w województwie zachodniopomorskim zbiorowość bezrobotnych liczyła 40,1 tys. osób (w tym 22,6 tys. kobiet) i zmniejszyła się w porównaniu z analogicznym okresem 2021 r. o 7,6%.

2.3 Osoby z niepełnosprawnością na rynku pracy³

- W województwie zachodniopomorskim na koniec 2021 r. zamieszkiwało 224,3 tys. osób niepełnosprawnych.⁴ Liczba bezrobotnych OzN zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy na koniec 2022 roku wyniosła 2 300, co stanowi 5,7% ogółu bezrobotnych w województwie zachodniopomorskim. Większość bezrobotnych OzN mieszkało w mieście – 1 522 osoby, na wsi natomiast 778 osób. Wśród OzN kobiety stanowiły 44,0%, a mężczyźni 56,0%.
- Wśród zarejestrowanych bezrobotnych OzN na koniec analizowanego okresu znajdowały się 1 502 osoby długotrwale bezrobotne tj. 65,3% badanej grupy, natomiast kwalifikacji zawodowych nie posiadały 622 osoby, czyli 27,0% niepełnosprawnych bezrobotnych. Wśród OzN będących w ewidencji bezrobotnych 92,0% stanowiły osoby poprzednio pracujące, w porównaniu do poprzedniego okresu ich udział nieznacznie wzrósł.
- Na koniec 2022 roku największą grupę zarejestrowanych stanowiły osoby posiadające orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności – ponad 1,5 tysiąca osób (67,9%). Umiarkowany stopień niepełnosprawności dotyczył 29,9% zarejestrowanych, z kolei znacznym charakteryzowało się 2,2% OzN. Porównując koniec 2022 roku z analogicznym okresem roku ubiegłego zauważalny jest nieznaczny wzrost w liczbie bezrobotnych OzN z umiarkowanym oraz znacznym stopniem niepełnosprawności. Spadek odnotowano wśród osób z lekkim stopniem niepełnosprawności, o 41 osób.
- Procentowy udział mężczyzn i kobiet z niepełnosprawnością w ogólnej liczbie OzN w poszczególnych powiatach jest zróżnicowany. W około 50% powiatów liczba kobiet i mężczyzn z niepełnosprawnością jest zbliżona, w pozostałych wykazuje różnice, największą w mieście Świnoujściu - prawie 48 punktów procentowych.
- Zgodnie z NSP 2021 odsetek OzN w wieku produkcyjnym w województwie zachodniopomorskim wyniósł 4,9 % i wahał się pomiędzy powiatami -/+ 1% od średniej.

2.4 Pomoc społeczna

- W roku 2022 w województwie zachodniopomorskim odnotowano 42 214 klientów pomocy społecznej, w tym długotrwale korzystających 22 683 osób, co stanowi 53,7% ogółu.
- Wskaźnik deprivacji lokalnej, liczony jako liczba korzystających z pomocy społecznej (klientów) na 1000 mieszkańców, jest w województwie zachodniopomorskim przestrzennie zróżnicowany, a jego przeciętna wartość oscyluje wokół liczby 57 beneficjentów pomocy na 1000 mieszkańców, analogicznie jak w 2021 r. Dla porównania w roku 2020 wartość wskaźnika wyniosła 60.

³ W podrozdziale wykorzystano dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy, *Bezrobotni niepełnosprawni i niepełnosprawni poszukujący pracy niepozostający w zatrudnieniu w województwie zachodniopomorskim – 2021 rok*, Szczecin 2021

⁴ Dane pochodzą z Narodowego Spisu Powszechnego 2021

- Najczęstszą przyczyną otrzymania świadczenia pomocy społecznej w kraju była długotrwała lub ciężka choroba oraz ubóstwo. W województwie zachodniopomorskim główną przyczyną było ubóstwo (17 091 rodzin), a następnie długotrwała lub ciężka choroba (16 477 rodzin). W Polsce najwięcej rodzin otrzymało świadczenia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby (376,5 tys. rodzin), zaś na drugim miejscu ubóstwa (373,1 tys.). W województwie zachodniopomorskim kolejnymi najczęściej występującymi przyczynami przyznania pomocy społecznej rodzinie była niepełnosprawność oraz bezrobocie – z tych powodów ze świadczeń skorzystało odpowiednio: 12 101 oraz 11 582 rodzin. W porównaniu z 2015 r. zanotowano spadek liczby rodzin otrzymujących świadczenia pomocy społecznej w większości przyczyn wzrosła liczba rodzin objętych świadczeniem z potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi (o 44 rodziny), kolejnym powodem, gdzie nastąpił wzrost były trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy (o 4 rodziny) i kłęski żywiołowe (o 3 rodziny).
- Korzystną i od paru lat obserwowaną tendencją jest spadek liczby osób, którym udzielono pomocy i wsparcia. Od 2018 roku liczba ta zmniejszyła się o 28 451 osób. Bardzo pozytywną tendencją jest spadek liczby osób długotrwale korzystających z pomocy i wsparcia, jednak proces ten przebiega nadal bardzo wolno. Na przestrzeni lat 2019-2022 ta grupa klientów zmniejszyła się tylko o 1%.

2.5 Gospodarka

- Na podstawie wstępnego szacunku za 2021 r. w województwie zachodniopomorskim wartość produktu krajowego brutto wyniosła 95 842 mln zł. W porównaniu z 2020 r. była to kwota wyższa o 11,1% (w skali kraju o 12,2%). W 2021 r. udział PKB wytworzonego w województwie w krajowym PKB wyniósł 3,7% (tyle samo co przed rokiem), tj. o 0,1 p. proc. mniej niż w 2015 r. (3,8%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2021 r. PKB w województwie zachodniopomorskim osiągnęło wartość 57907 zł i stanowił 83,8% średniej krajowej. Był on jednocześnie o 11,8% wyższy niż w 2020 r. (84,6% średniej krajowej) i o 45,9% – niż w 2015 r. (84,7% średniej krajowej). W porównaniu z województwem mazowieckim, które w 2021 r. odnotowało najwyższy wskaźnik PKB na 1 mieszkańca (108113 zł), PBK województwa zachodniopomorskiego było niższe o 46,4%, a w porównaniu z województwem lubelskim, które osiągnęło najniższy wskaźnik (47464 zł) – wyższe o 22,0%.
- W 2021 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie zachodniopomorskim wyniosło 5549,85 zł i było o 8,8% wyższe niż w roku poprzednim i o 7,5% niższe od przeciętnej krajowej. W 2022 r. w województwie liczba emerytów i rencistów zmniejszyła się o 0,2% w stosunku do poprzedniego roku, a przeciętne emerytury i renty brutto uległy zwiększeniu.
- W 2021 r. w województwie zachodniopomorskim wskaźnik zagrożenia ubóstwem po transferach społecznych⁵ wyniósł 12,0%, a współczynnik Giniego⁶ – 27,0%. Wartości tych wskaźników dla Polski wyniosły odpowiednio: 14,8% oraz 26,8%. W porównaniu z rokiem poprzednim w województwie

⁵Wskaźnik zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych to odsetek osób z rocznym ekwiwalentnym dochodem do dyspozycji poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który wynosi 60% krajowej mediany rocznych ekwiwalentnych dochodów do dyspozycji uwzględniający transfery społeczne.

⁶Współczynnik Giniego to miara nierówności rozkładu dochodów; przybiera wartość między 0 a 1 (lub jeśli przemnożymy przez 100, między 0 a 100). Wskaźnik ten osiągnąłby wartość 0 (rozkład jednorodny), gdyby wszystkie osoby miały ten sam dochód, natomiast wartość 1, gdyby wszystkie osoby poza jedną miały dochód zerowy. Zatem, im wyższa jest wartość wskaźnika, tym większy jest stopień koncentracji dochodów i większe jest ich zróżnicowanie.

wskaźnik zagrożenia ubóstwem po transferach społecznych uległ zwiększeniu o 0,1 p. proc. zaś w kraju pozostał na tym samym poziomie.

- Liczba podmiotów gospodarki narodowej w województwie zachodniopomorskim w końcu 2022 r. wyniosła 245,3 tys., tj. o 2,2% więcej niż w 2021 r. i o 10% więcej niż w 2015 r. Najwięcej jednostek miało swoją siedzibę w Szczecinie – 30,2% (wzrost o 9% w porównaniu z 2015 r.), Koszalinie – 7,5% (wzrost o 1,1%) i w powiecie kołobrzeskim – 5,9% (wzrost o 13,7%). Zarówno w 2022 r., jak i w 2015 r. najwięcej podmiotów prowadziło działalność w obszarze handel; naprawy pojazdów samochodowych.

3. Zasoby sektora ekonomii społecznej

- Zgodnie z ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. 2022 poz. 1812) przez podmiot ekonomii społecznej należy rozumieć a) spółdzielnię socjalną, b) warsztat terapii zajęciowej i zakład aktywności zawodowej, c) centrum integracji społecznej i klub integracji społecznej, d) spółdzielnię pracy, w tym spółdzielnię inwalidów i spółdzielnię niewidomych, oraz spółdzielnię produkcji rolnej, e) organizację pozarządową, o której mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 i 1265), z wyjątkiem partii politycznych, europejskich partii politycznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców, samorządów zawodowych, fundacji utworzonych przez partie polityczne i europejskich fundacji politycznych, f) podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1, 2 lub 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- W tabeli 2 przedstawiono zbiorcze dane dotyczące struktury sektora ekonomii społecznej w województwie zachodniopomorskim, z podziałem na powiaty.

Tabela 2 Liczba podmiotów ekonomii społecznej w zachodniopomorskim, wg typu podmiotów

Powiat	WTZ	ZAZ	CIS	KIS	PS	SS	Fundacje	Stowarzyszenia
m. Szczecin	2		2		10	12	562	860
m. Koszalin	2				2	8	101	240
m. Świnoujście	1						19	55
białogardzki	2	1	1		3	4	10	79
choszczeński	1	1		1	4	4	10	89
drawski	1		2		2	5	11	148
goleniowski	1	1			2	3	20	145
gryficki	3		1			1	17	103
gryfiński	2	1		1	3	3	10	164
kamieński	2	1	1		1	3	15	95
kołobrzeski	1	1		1	2	1	37	159
koszaliński			1	2		3	32	127
łobeski	1		1		2	4	9	60
myśliborski	1					4	15	118
policki	1	1		1	2	3	55	117
pyrzycki	1				1	5	12	102
sławieński	2		1		1	1	25	129

Powiat	WTZ	ZAZ	CIS	KIS	PS	SS	Fundacje	Stowarzyszenia
stargardzki	2	1	1		5	8	33	183
szczecinecki	2	1			1	2	43	173
świdwiński					1	4	6	84
walecki	1	1			1	2	10	105
suma	29	10	11	6	43	80	1052	3335

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PFRON, CAS, MRiPS, ZUW, KRS, Urząd Statystyczny w Szczecinie; dane do fundacji i stowarzyszeń dotyczą roku 2019 r., dane WTZ, ZAZ, CIS, KIS, SS roku 2022 r., dane PS za 2023 r. (stan na dzień 11.12.2023 r.)

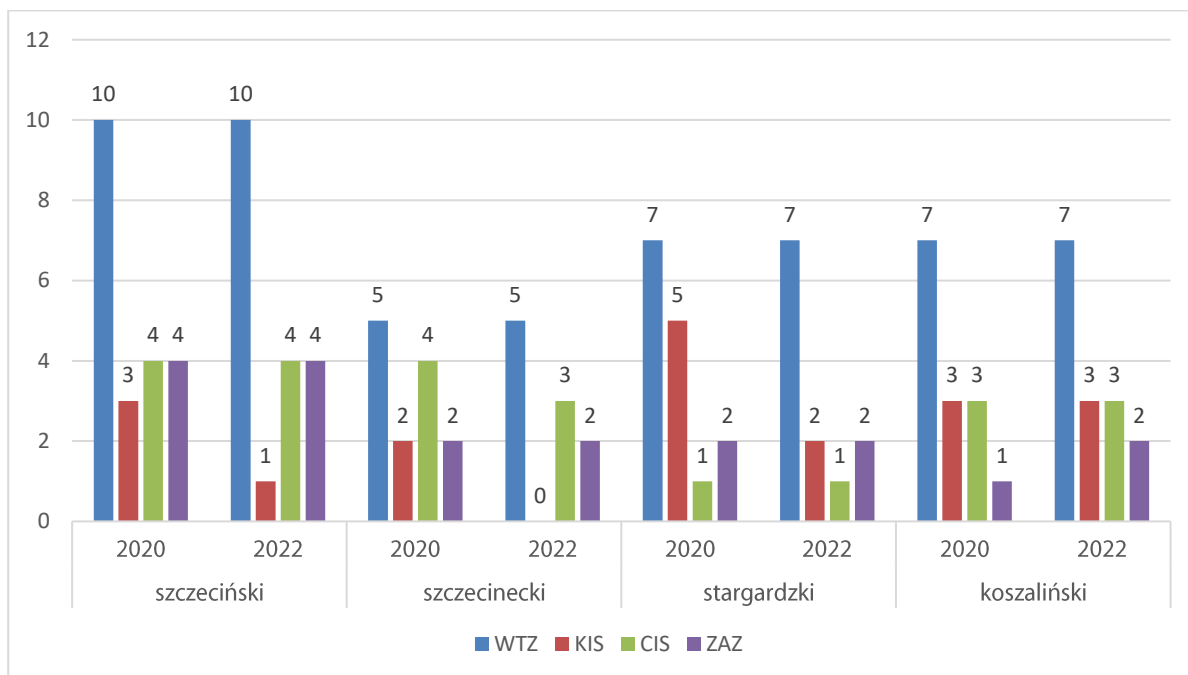
3.1 Podmioty reintegracyjne

- Na obszarze województwa zachodniopomorskiego, w 2022 r., funkcjonowało **55** podmiotów prowadzących aktywną działalność reintegracyjną w tym: **11** centrów integracji społecznej, **6** klubów integracji społecznej, **29** warsztatów terapii zajęciowej, **10** zakładów aktywności zawodowej.
- W województwie zachodniopomorskim w 2022 r. funkcjonowało 11 **CIS** – w Stargardzie, Białogardzie, Rzyszczewie, Drawsku Pomorskim, Rogozinie, Złocięncu, Pyrzycach, Wolinie, Mielnie, Szczecinie i Łobzie. Podmiotami prowadzącymi CIS były organizacje pozarządowe. Uczestnikami zajęć były 563 osoby, w tym: długotrwale bezrobotne (217 osób), uzależnione od alkoholu lub środków psychoaktywnych (97 osób), doświadczające bezdomności (18 osób), z zaburzeniami psychicznymi (15 osób) oraz osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności (49 osób) i pozostałe (167 osób). W 2022 roku zajęcia ukończyło 248 osób.
- W 2022 roku w województwie zachodniopomorskim funkcjonowało 6 **KIS**⁷, były one prowadzone przez organizacje non-profit - 1 fundację oraz 5 jednostek samorządu terytorialnego. Zajęcia w nich rozpoczęły 142 osoby, a ukończyło 75 osób.
- **Liczba WTZ** w województwie zachodniopomorskim w 2022 r. wynosiła 29 - były one prowadzone przez stowarzyszenia (22) oraz jednostki samorządu lokalnego (7). Uczestników zajęć było łącznie 1 144, (w tym 510 kobiet i 635 mężczyzn).⁸
- W województwie zachodniopomorskim w 2022 roku istniało **10 ZAZ-ów**, w których łącznie zatrudnienie znalazło 971 osób, w tym 706 osób z niepełnosprawnością.
- W każdym z czterech subregionów (szczeciński, szczecinecki, stargardzki, koszaliński), funkcjonowały wszystkie rodzaje podmiotów reintegracyjnych (wyjątek stanowi brak aktywnego KIS w subregionie szczecineckim w 2022 r.). Najwięcej z nich (19) prowadziło działalność na obszarze subregionu szczecińskiego (10 WTZ, 4 CIS, 1 KIS, 4 ZAZ). Poziom aktywności jest pochodną liczby mieszkańców regionu w tej części województwa (42%). W samym Szczecinie zlokalizowanych było 6 podmiotów reintegracyjnych. Znaczna liczba podmiotów funkcjonowała również w subregionie koszalińskim - 15 jednostek (7 WTZ, 3 CIS, 3 KIS, 2 ZAZ). W 2 pozostałych subregionach liczba podmiotów reintegracyjnych to: 12 (subregion stargardzki) i 10 (subregion szczecinecki).

⁷ Informacje o funkcjonujących KIS zostały zweryfikowane, bowiem zgodnie z rejestrem ZUW zarejestrowane są 23 jednostki; według danych CAS - 20, z czego w roku 2022 – 11 podmiotów złożyło sprawozdanie, z których wynika, że 6 faktycznie funkcjonuje

⁸ Dane nie uwzględniają informacji o uczestnikach projektowego WTZ z powiatu sławieńskiego.

Wykres 1 Podmioty reintegracyjne w województwie zachodniopomorskim w podziale na subregiony

Źródło: opracowanie własne

3.2 Przedsiębiorstwa społeczne

- Na liście PS prowadzonej przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, znajdowało się 819 przedsiębiorstw społecznych (stan na 07.12.2023 r.), z aktualnym obowiązującym statusem na podstawie nowych przepisów ustawy o ekonomii społecznej. W województwie zachodniopomorskim działają 43 PS, które uzyskały nowy status (Tabela 3).
- Najczęściej spotykaną formą prawną PS na terenie województwa zachodniopomorskiego jest spółdzielnia socjalna oraz fundacja i stowarzyszenie.
- Z analizy działalności prowadzonej przez przedsiębiorstwa społeczne na Pomorzu Zachodnim wynika, że głównymi branżami, w których działają przedsiębiorstwa są edukacja i kultura, usługi dla firm oraz organizacja i administracja publiczna, a także gastronomia.

Tabela 3 Przedsiębiorstwa społeczne w województwie zachodniopomorskim w podziale na powiaty

	Woj. zachodniopomorskie	Ilość podmiotów
OWES region Koszaliński	białogardzki	3
	kołobrzeski	2
	koszaliński	0
	m. Koszalin	2
	ślawieński	1
	suma	8
OWES region Stargardzki	choszczeński	4
	gryfiński	3
	myśliborski	0
	pyrzycki	1

	stargardzki	5
	suma	13
OWES region Szczeciński	goleniowski	2
	gryficki	0
	kamieński	1
	policki	2
	m. Szczecin	10
	m. Świnoujście	0
	suma	15
OWES region Szczecinecki	drawski	2
	szczecinecki	1
	świdwiński	1
	wałeckie	1
	łobeski	2
	suma	7

Zródło: opracowanie własne na podstawie https://rjps.mrips.gov.pl/RJPS/RU/start.do?id_menu=59

3.3 Spółdzielnie socjalne

- Na podstawie dostępnych danych z Krajowego Rejestru Sądowego (KRS) wynika, że w latach 2020-2021 liczba **spółdzielni socjalnych** (zarejestrowanych, niebędących w likwidacji) utrzymuje się na podobnym poziomie w stosunku do lat poprzednich. Na koniec okresu sprawozdawczego 2019 r. zarejestrowanych było 1 547 spółdzielni w 2020 r. - 1 497 (spadek o 50 podmiotów), a na koniec 2021 r. odnotowano nieznaczny wzrost liczby spółdzielni socjalnych do poziomu 1 503⁹.
- Województwo zachodniopomorskie w skali kraju jest na 11 miejscu pod względem ilości funkcjonujących spółdzielni socjalnych – 80 (Tabela 4). Najwięcej spółdzielni funkcjonowało w Wielkopolsce 176, a najmniej w świętokrzyskim oraz opolskim - po 40. Ponadto, według informacji uzyskanych z Izby Skarbowej w Szczecinie wynika, iż tylko **49 spółdzielni socjalnych (w 2019 r. – 50, w 2020 r. – 49)** złożyło coroczne, obligatoryjne zeznanie CIT-8, dotyczące podatku od osób prawnych za 2021 r.¹⁰

Tabela 4 Spółdzielnie socjalne w województwie zachodniopomorskim w podziale na subregiony

OWES region koszaliński	1. Spółdzielnia Socjalna Kręgiel
	2. Spółdzielnia Socjalna Poligrafia
	3. Spółdzielnia Socjalna Nowe życie
	4. Spółdzielnia Socjalna Feniks (Sławoborze)
	5. Spółdzielnia Socjalna Tratwa
	6. Spółdzielnia Socjalna Ocalenie
	7. Spółdzielnia Socjalna Feniks (Białogard)
	8. Spółdzielnia Socjalna Print

⁹ MRiPS - Informacja o funkcjonowaniu spółdzielni socjalnych działających na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych za okres 2020–2021.

¹⁰ Opodatkowaniem podatkiem CIT podlegają osoby prawne, czyli podmioty, którym przepisy prawa przyznają osobowość prawną. Zalicza się do nich: spółki prawa handlowego, tj. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne, podatkowe grupy kapitałowe (tj. grupy co najmniej dwóch spółek prawa handlowego, pozostające w związku kapitałowym), inne osoby prawne (np. stowarzyszenia, fundacje, banki).

	9. Spółdzielnia Socjalna Albert
	10. Spółdzielnia Socjalna Nowa Przyszań
	11. Spółdzielnia Socjalna Ikar (19.03.2019 r. zawieszenie)
	12. Spółdzielnia Socjalna Opieka Ty i Ja
	13. Spółdzielnia Socjalna Budowlanka
	14. Spółdzielnia Socjalna NGT
	15. Spółdzielnia Socjalna Dobra Marka"
	16. Spółdzielnia Socjalna Nowy Dzień
	17. Spółdzielnia Socjalna Komunalka
	18. Spółdzielnia Socjalna Dukt
	19. Spółdzielnia Socjalna „Sanow”
	Suma 19
OWES region stargardzki	1. Spółdzielnia Socjalna Wierzbowy Las
	2. Spółdzielnia Socjalna Razem
	3. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna Dobrzanka
	4. Spółdzielnia Socjalna Brzoza
	5. Spółdzielnia Socjalna Impuls
	6. Spółdzielnia Socjalna Ella
	7. Spółdzielnia Socjalna Jaskółka
	8. Spółdzielnia Socjalna Promyk
	9. Spółdzielnia Socjalna Promocjone.com
	10. Spółdzielnia Socjalna Miedwie
	11. Spółdzielnia Socjalna Zachodniopomorskie Centrum Rozwoju
	12. Spółdzielnia Socjalna W rodzinie
	13. Spółdzielnia Socjalna Innowacja-Kreacja
	14. Spółdzielnia Socjalna Nad Drawą
	15. Siria Spółdzielnia Socjalna
	16. Spółdzielnia Socjalna „Mała Ina
	17. Spółdzielnia Socjalna Jedność
	18. Spółdzielnia Socjalna Wspólna Gmina
	19. Spółdzielnia Socjalna As w likwidacji
	20. Spółdzielnia Socjalna Rzemiosło
	21. Spółdzielnia Socjalna Aktywni Zawsze
	22. Spółdzielnia Socjalna Pęczinka
	23. Spółdzielnia Socjalna Pod Dębami
	Suma 23
OWES region szczecinecki	1. Spółdzielnia Socjalna Rega
	2. Spółdzielnia Socjalna Skwerek w likwidacji
	3. Spółdzielnia Socjalna Promienista
	4. Spółdzielnia Socjalna Odnowa
	5. Spółdzielnia Socjalna Pasja
	6. Spółdzielnia Socjalna Ważka
	7. Złocieniecka Spółdzielnia Socjalna
	8. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna (Łobez)
	9. Spółdzielnia Socjalna Pod miotełką
	10. Regionalna Spółdzielnia Socjalna Omega BHP

	11. Spółdzielnia Socjalna Techbud
	12. Spółdzielnia Socjalna Dom i Ogród
	13. Spółdzielnia Socjalna Grupa budowlana
	14. Spółdzielnia Socjalna Galeria Natura
	15. Spółdzielnia Socjalna Słoneczko nad pałacem
	16. Spółdzielnia Socjalna Tacy Sami
	17. Spółdzielnia Socjalna Moc na Wynos
	Suma 17
OWES region szczeciński	1. Kamieńska Spółdzielnia Socjalna Warcisław
	2. Spółdzielnia Socjalna Meritum
	3. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna Rawex
	4. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna Omega
	5. Spółdzielnia Socjalna Totem (29.08.2014 r. zawieszenie)
	6. Spółdzielnia Socjalna Relax
	7. Spółdzielnia Socjalna Aseko
	8. Spółdzielnia Socjalna Benefit
	9. Spółdzielnia Socjalna Zielone Drzwi
	10. Spółdzielnia Socjalna In_ Kolektiv
	11. Spółdzielnia Socjalna Gromada
	12. Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna OK.!
	13. Spółdzielnia Socjalna Panel Plus
	14. Spółdzielnia Socjalna PRIME BIZNES
	15. Spółdzielnia Socjalna Razem Mocni
	16. Spółdzielnia Socjalna Senior
	17. Spółdzielnia Socjalna A i W
	18. Spółdzielnia Socjalna Pozyteczni
	19. Spółdzielnia Socjalna Gastroserwis
	20. Spółdzielnia Socjalna BTW
	21. Spółdzielnia Socjalna Fun-Bud-Garden
Suma 21	

Źródło: opracowanie własne na podstawie KRS

3.4 Organizacje pozarządowe i spółki z o.o. non-profit

- Według GUS, w Polsce w 2020 r. działało **95 tys.** organizacji non-profit, które zaliczono do zbioru podmiotów ekonomii społecznej (tj. stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd gospodarczy, kółka rolnicze). Wśród nich największą grupę stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (78,9%), a następnie fundacje (17,3%).
- W 2020 r. organizacje non-profit zatrudniały łącznie 167,3 tys. pracowników etatowych, tj. na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru lub stosunku służbowego, w tym dla 133 tys. było to główne miejsce pracy. Przeciętnie na jedną organizację zatrudniającą w ramach stosunku pracy przypadało średnio 12,8 pracowników etatowych. Mediana w 2019 r. wyniosła 3 (troje pracowników).
- W województwie zachodniopomorskim aktywnie działało **3,8 tys.** organizacji pozarządowych (przede wszystkim stowarzyszenia i fundacje). W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, najwięcej fundacji

i stowarzyszeń zarejestrowanych jest w Szczecinie oraz w Koszalinie. Najmniej funkcjonuje w Świnoujściu i Stargardzie.

- Z informacji udostępnionych przez Stowarzyszenie Klon/Jawor wynika, że najczęstszymi obszarami działań NGO były: sport, turystyka, rekreacja, hobby, rozwój lokalny, ratownictwo i bezpieczeństwo, kultura, sztuka, tradycja.
- W województwie zachodniopomorskim działa 477 ochotniczych straży pożarnych (OSP to jednostki ochrony przeciwpożarowej będące jednocześnie stowarzyszeniami w rozumieniu ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach) oraz 609 kół gospodyń wiejskich, które są dobrowolną, niezależną od administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego, samorządną społeczną organizacją mieszkańców wsi, wspierającą rozwój przedsiębiorczości na wsi i aktywnie działającą na rzecz środowisk wiejskich.
- Spółki z o.o. non profit to spółki kapitałowe, w której wypracowany zysk nie jest przeznaczony do wypłaty wspólnikom, ale przekazywany jest na realizację celów społecznych. To przedsiębiorstwo, w którym obok działalności gospodarczej ważną rolę odgrywa cel społeczny. Taka forma działalności społecznej nie jest określona przepisami, a zasady działania spółki zawarte są w akcie założycielskim. W umowie spółki wskazuje się, że podmiot nie działa w celu osiągnięcia zysku, a wypracowany dochód przeznaczany na działalność statutową pożytku publicznego. Podstawą działania jest kodeks spółek handlowych. Z danych uzyskanych przez OWES, na terenie województwa funkcjonuje 7 spółek z o.o. non-profit, z czego 1 posiada status przedsiębiorstwa społecznego.

3.5 Zakłady pracy chronionej - spółdzielnie inwalidów oraz spółdzielnie niewidomych

- W I półroczu 2023 r. na terenie Polski funkcjonowało łącznie **664** ZPCh, z czego **91** to spółdzielnie inwalidów i spółdzielnie niewidomych. Spółdzielnie inwalidów oraz niewidomych zatrudniały łącznie w monitorowanym roku 110 296 osób, z czego 85 625 (77,6%) stanowiły OzN. Zauważalny jest systematyczny spadek liczby spółdzielni z roku na rok (w 2020 r. – 797, w 2021 r. -750, w 2022 r. -691). Analogicznie spada również liczba OzN w nich zatrudnionych (w 2020 r. -100 079, w 2021 r.- 96 004, 2022 r. -88 591).
- Z rejestru prowadzonego przez Wojewodę Zachodniopomorskiego na terenie województwa zachodniopomorskiego funkcjonowało **9** ZPCh, w tym **3** spółdzielnie inwalidów, w których zatrudnionych było **576** osób, w tym **430** OzN (**38** osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, **288** z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności oraz **104** osób z lekkim stopniem niepełnosprawności).

3.6 System wsparcia ekonomii społecznej

- System wsparcia ekonomii społecznej na Pomorzu Zachodnim tworzą akredytowane ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES) oraz Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego poprzez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, który jest odpowiedzialny za koordynację działań na rzecz ekonomii społecznej w regionie.
- Misją OWES jest promowanie idei ekonomii społecznej i wzmacnianie potencjału lokalnych podmiotów ekonomii społecznej. Celem głównym realizowanych projektów jest przygotowanie środowisk

lokalnych i podmiotów ekonomii społecznej do reintegracji społecznej i/lub zawodowej m.in. osób zagrożonych wykluczeniem społecznym na terenie województwa zachodniopomorskiego dzięki zwiększeniu dostępu do usług i pomocy w pozyskaniu kapitału.

- W ramach OWES dostępne są usługi animacji lokalnej dla lokalnych społeczności i JST zainteresowanych inicjatywami ES, w tym szkolenia dla liderów; usługi rozwoju ekonomii społecznej, w tym wsparcie finansowe na założenie przedsiębiorstwa społecznego; usługi wsparcia dla istniejących przedsiębiorstw społecznych.
 - W województwie zachodniopomorskim, akredytację otrzymało konsorcjum 6 podmiotów ekonomii społecznej, głównie organizacji pozarządowych, koncentrujących się na wspieraniu społeczności lokalnych, aktywizacji grup defaworyzowanych oraz edukacji. Konsorcjum to stworzyło Sieć Zachodniopomorskich Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej [SZOWES], w każdym subregionie partnerem wiodącym jest Koszalińska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. (KARR) obejmujących zasięgiem cztery subregiony:
 - I. **OWES w regionie koszalińskim** (powiaty: kołobrzeski, sławieński, białogardzki, koszaliński, Miasto Koszalin) – KARR
 - II. **OWES w regionie stargardzkim** (powiaty: stargardzki, choszczeński, pyrzycki, gryfiński, myśliborski) – „4C Centrum Ekonomii Społecznej”, Sp. z o.o. w Szczecinie oraz Fundacja pod Aniołem,
 - III. **OWES w regionie szczecineckim** (powiaty: wałecki, świdwiński, drawski, szczecinecki, łobeski) – Fundacja Nauka dla Środowiska w Koszalinie,
 - IV. **OWES w regionie szczecińskim** (powiaty: kamieński, gryficki, goleniowski, policki, Miasto Szczecin, Miasto Świnoujście) – Aktywa Plus Przedsiębiorczość i Innowacje non profit sp. zo.o. oraz Fundacja Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych KOMES w Szczecinie.
 - Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej koordynuje rozwój ekonomii społecznej w regionie. Działania ROPS obejmują:
 - a. rozwój infrastruktury usług aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
 - b. inspirowanie i promowanie nowych metod działań w zakresie aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
 - c. wspieranie rozwoju partnerskiej współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi a podmiotami świadczącymi usługi aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
 - d. monitorowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości społecznej służącej zwiększeniu aktywności społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
 - e. zwiększanie kompetencji służb zajmujących się aktywizacją, integracją oraz reintegracją społeczną i zawodową osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Oprócz zapisów ustawowych działania ROPS są znaczenie szersze i obejmują:
- ✓ regularne zbieranie i analizowanie danych na temat rozwoju ekonomii społecznej i efektów prowadzonych działań;

- ✓ inicjowanie współpracy różnych instytucji publicznych, regionalnych i lokalnych w zakresie ekonomii społecznej;
- ✓ wzmocnienie pozycji ekonomii społecznej w działaniach różnych publicznych instytucji regionalnych i lokalnych;
- ✓ otwieranie rynku (publicznego i prywatnego) rozumiane jak zwiększanie popytu na produkty i usługi przedsiębiorstw społecznych;
- ✓ koordynacja działań podmiotów wspierających PES i PS w regionie, w tym szczególnie OWES i operatorów instrumentów finansowych;
- ✓ działania na rzecz poprawy jakości usług świadczonych przez OWES;
- ✓ stymulowanie działań i współpracy różnych podmiotów ze świata biznesu, nauki, edukacji na rzecz rozwoju ekonomii społecznej;
- ✓ stymulowanie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy przedsiębiorstwami społecznymi i podmiotami ekonomii społecznej.

3.1 Wnioski i rekomendacje z diagnozy¹¹

Podstawą do zaplanowania skutecznych działań-interwencji w obszarze ekonomii społecznej jest identyfikacja wyzwań stojących przed sektorem w województwie zachodniopomorskim, aby z jednej strony spostrzec problemy ograniczające rozwój PES, a z drugiej zaspokoić ich potrzeby. Poniżej przedstawiono najważniejsze wnioski dotyczące sytuacji sektora ekonomii społecznej w województwie zachodniopomorskim.

Lp.	Wniosek	Rekomendacja
1.	Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa zachodniopomorskiego wskazuje, iż należy zwrócić szczególną uwagę na zmiany, dokonujące się w strukturze ludności regionu. Starzenie się społeczeństwa wiąże się z depopulacją niektórych miejscowości, a także rosnącym zapotrzebowaniem na usługi społeczne. Generuje również potrzebę zintensyfikowania działań w obszarze pomocy dla osób starszych oraz tworzenie sieci wsparcia dla seniorów, aby jak najdłużej mogli pozostawać w swoim środowisku zamieszkania. W związku z powyższym pojawiają się wyzwania związane z rozwojem sektora usług społecznych, których celem powinna być szeroko rozumiana pomoc w obszarze pomocy dla osób starszych: od tworzenia sieci wsparcia dla seniorów, aby jak najdłużej mogli pozostać w miejscu swojego zamieszkania, po usługi opiekuńcze dla osób o ograniczonej sprawności.	Rekomenduje się włączenie instytucji systemu wsparcia (zwłaszcza OWES) do kreowania praktycznych rozwiązań w zakresie usług społecznych skierowanych dla osób starszych. Zaleca się przygotowanie rozwiązań na rzecz zaangażowania PES/PS jako realizatorów usług społecznych, a także szerszego włączenia w proces deinstytucjonalizacji. Rekomenduje się profilowanie PES pod względem branżowym w taki sposób, aby było możliwe skuteczne poszukiwanie przez nich nisz rynkowych m.in. w

¹¹ W oparciu o Raporty o stanie ekonomii społecznej w województwie zachodniopomorskim w 2019 r. oraz 2020 r. oraz Ewaluację systemu wsparcia zrealizowane na zlecenie ROPS w latach 2019 oraz 2023 r., jak również warsztaty rekomendacyjne w ramach zleconych ewaluacji

		<p>obszarze usług społecznych (tj. rozważenie możliwości tworzenia nowych PES lub nakierowania działalności istniejących PES na świadczenie usług społecznych). Celem jest m.in. zwiększenie liczby PES realizujących usługi społeczne oraz zwiększenie ich szans na otrzymywanie stałych zleceń ze strony JST.</p> <p>Do wdrożenia rekomendacji niezbędna jest stała wymiana informacji i współpraca między OWES a JST (CUS).</p>
2.	<p>Stopa bezrobocia w województwie zachodniopomorskim na dzień 31.12.2022 r.¹² wynosiła 6,7%, przy czym skala zjawiska jest bardzo zróżnicowana, jeśli chodzi o poszczególne powiaty. Najwyższy wskaźnik odnotowano w powiecie białogardzkim (16,5%) oraz choszczeńskim (16,3%), a najniższy w powiecie kołobrzeskim (1,8%).</p> <p>Stopa bezrobocia odnotowana w grupie wieku 15–24 lata wynosiła 9,1%, wskaźnik zatrudnienia 21,3%, a współczynnik aktywności zawodowej 23,4%.</p>	<p>Ze względu na wysoki odsetek osób młodych wśród bezrobotnych należy promować idee ES poprzez animacje, spotkania informacyjne, możliwość zatrudnienia/ staży/praktyk w PES/PS.</p>
4.	<p>Z analizy OZPS wynika, że pojawiają się nowe grupy klientów jednostek pomocy społecznej, m. in.: cudzoziemcy, osoby starsze (dotychczas niewidoczne dla systemu), osoby z zaburzeniami psychicznymi i w kryzysie życiowym. Uwagę zwraca również liczba osób objętych pomocą ze względu na niepełnosprawność (37% z ogółu).¹³</p>	<p>Należy rozwijać usługi społeczne świadczone przez PES/PS dla: cudzoziemców, OzN, osób starszych, osób opuszczających zakłady karne, zagrożonych kryzysem bezdomności oraz w obszarze ochrony zdrowia psychicznego.</p> <p>Przykłady usług społecznych dla nowych grup odbiorców:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Osoby opuszczające zakłady karne/placówki systemu więziennictwa.

¹² Dane WUP w Szczecinie

¹³ OZPS za 2022 r. <https://rops.wzp.pl/ocena-zasobow-pomocy-spoecznej/ocena-zasobow-pomocy-spoecznej-za-2022-rok>, dostęp 06.07.2023 r.

Usługi społeczne dedykowane tej grupie odbiorców powinny uzupełniać istniejącą już, choć realizowaną w raczej doraźny sposób (i na instytucjonalnym poziomie) tzw. pomoc postpenitencjarną zmierzającą do ułatwienia byłym osadzonym readaptacji w ich rodzinach i środowisku lokalnym a przede wszystkim zapobieżenia tzw., recydywie. W tym celu wskazane byłoby utworzenie środowiskowej sieci wsparcia takich osób (np. na wzór funkcjonujących w Skandynawii tzw. kręgów wsparcia i asystentów „powrotu”) i „obudowania” ich usługami społecznymi z zakresu:

- pracy z rodziną
- zapewnienia zakwaterowania w sytuacji niemożności powrotu do rodziny (z uwagi na dysfunkcję rodziny czy też niechęć przyjęcia skazanego, rozwód itp.),
- zatrudnienia,
- podnoszenia kwalifikacji zawodowych,
- opieki medycznej,
- pomocy psychologicznej,
- terapii uzależnień,
- wdrażania byłego skazanego do konstruktywnego spędzania czasu wolnego,
- rozwijania zainteresowań,
- pomocy w rozwiązywaniu problemów byłego skazanego

2. Cudzoziemcy

- integracja na rynku pracy (poradnictwo w zakresie

legalizacji pracy i praw pracowniczych)

- poradnictwo psychologiczne
- wsparcie asystenta międzykulturowego
- wsparcie w zakresie znalezienia miejsca zamieszkania (rozwój różnych, tanich i łatwych w dostępie form mieszkalnictwa)
- adaptacja językowa (udział w kursach językowych, zapewnienie tłumacza, bezpłatne usługi w tym względzie)
- adaptacja kulturowa (poznanie tradycji, wartości, kultury polskiej, systemu politycznego)
- adaptacja „legislacyjna” (wprowadzenie w polski system polityki/pomocy społecznej, ochrony zdrowia, edukacji, rynku pracy itp)
- adaptacja środowiskowa (usługi z zakresu integracji cudzoziemców z lokalną społecznością, praca z obiema stronami tej relacji)
- adaptacja dzieci cudzoziemców w ich środowisku szkolnym/rówieśniczym i najbliższym otoczeniu miejsca zamieszkania
- wsparcie informacyjne: dostarczenie cudzoziemcom wiedzy o funkcjonujących w danej społeczności/przestrzeni lokalnej instytucji, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, które mogą być dla nich cennym źródłem pomocy i potencjalnymi usługodawcami

		- wsparcie lokalnej administracji, samorządów, instytucji, podmiotów i placówek różnych sektorów w zakresie pracy z cudzoziemcami i form ich wspierania/integrowania z otoczeniem
5.	Na terenie województwa zachodniopomorskiego ekonomia społeczna rozwija się powoli i nierównomiernie. W niektórych powiatach zasoby ekonomii społecznej ograniczą się do kilku podmiotów. Istnieją również gminy, w których poza ochotniczą strażą pożarną nie działają inne PES. Najwięcej PES zlokalizowanych jest na terenie największych miast regionu - Szczecina oraz Koszalina, a także w powiecie stargardzkim.	ROPS/OWES prowadząc działania wspierające sektor ekonomii społecznej powinien zastosować preferencje dla obszarów słabiej rozwiniętych, tj. o relatywnie niższym potencjale rozwoju społecznego i gospodarczego np. SSW.
6.	Pomimo współpracy pomiędzy podmiotami reintegracyjnymi (WTZ i ZAZ) w kwestii przepływu uczestników i planowania ich ścieżki reintegracji, WTZ nie dysponują wystarczającą liczbą uczestników, które mogłyby przejść do ZAZ.	Należy zintensyfikować współpracę pomiędzy WTZ a PUP, OPS i środowiskiem lokalnym w celu rekrutacji nowych uczestników.
7.	Brakuje dostępu do wsparcia reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w dużej części województwa zachodniopomorskiego – na terenie 7 (z 21) powiatów nie funkcjonują CIS-y ani KIS-y.	Rekomenduje się intensyfikację działań na rzecz zwiększenia aktywności JST w obszarze zatrudnienia socjalnego - szkolenia i doradztwo dla JST w zakresie tworzenia i prowadzenia PZS; wspieranie tworzenia ścieżek reintegracji i współpracy pomiędzy JST, PZS, ZAZ, WTZ, PS oraz innymi podmiotami na poziomie lokalnym oraz wsparcie wdrażania modelowych rozwiązań w zakresie planowania i realizacji usług społecznych przez PZS.
8.	Z przeprowadzonego badania ewaluacyjnego ¹⁴ wynika, że potrzeby zgłaszane przez przedstawicieli PES, dotyczą głównie:	Zasadnym jest rozwój umiejętności menadżerskich

¹⁴ Ewaluacja systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie zachodniopomorskim- raport końcowy zlecony przez ROPS UM WZ zrealizowany w 2023 r.

	<ul style="list-style-type: none"> - szkoleń dla pracodawców przygotowujących do pracy z ludźmi z różnymi potrzebami; - szkoleń z budowania umiejętności menadżerskich, - wsparcia w zakresie potencjału organizacyjnego i/lub technicznego; - wsparcia, mającego na celu podniesienie kompetencji kadr PES/PS. 	<p>wśród kadry zarządzającej PES.</p> <p>W tym celu należy intensywniej wspierać PS w zakresie podnoszenia kompetencji typowo biznesowych i menadżerskich osób zarządzających tymi podmiotami.</p> <p>Błędy w zarządzaniu są jednym z głównych powodów zamykania lub zawieszania działalności przez PES. Uświadamiania liderów PES dotyczyć powinno przede wszystkim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - konieczności zmiany myślenia w kierunku działania opartego na mechanizmach rynkowych, - dobrego rozeznania sytuacji rynkowej, - szukania niszy dla własnej działalności. <p>Powyższe cel mogą być realizowane poprzez specjalistyczne szkolenia.</p> <p>Ponadto, przykładowym instrumentem może być udział w wizytach studyjnych.</p> <p>Należy też zintensyfikować działania animacyjne, mające na celu znalezienie, a następnie przygotowanie nowych liderów w sektorze ekonomii społecznej.</p>
<p>11.</p>	<p>Szczególną rolę w rozwoju ekonomii społecznej i działalności PES odgrywają JST, które są odpowiedzialne za kształtowanie lokalnej polityki publicznej, w tym również w zakresie wspierania rozwoju ekonomii społecznej. Od decyzji władarzy JST zależy to, w jakim stopniu i w jakim kształcie będzie się rozwijać ekonomia społeczna na danym terenie. Podmioty ekonomii społecznej w dużej mierze powstają i rozwijają się w przyjaznym środowisku kreowanym przez lokalny samorząd.</p>	<p>Władze samorządowe powinny częściej w zamówieniach publicznych stosować klauzule i aspekty społeczne.</p> <p>Wykorzystywanie tych narzędzi premiuje PES i wyrównuje ich szanse na konkurowanie z podmiotami <i>stricte</i> komercyjnymi.</p> <p>Władze samorządowe powinny też wspierać PES poprzez zlecenie</p>

	<p>W badaniu ewaluacyjnym¹⁵, PES/PS wskazywały na występowanie różnego rodzaju relacji z samorządem. Zarówno w wywiadach pogłębionych, jak i w ramach warsztatu rekomendacyjnego wskazano na problemy w nawiązywaniu współpracy biznesowej z JST (zlecanie zadań publicznych przez JST) oraz stosunkowo niewielkie zaangażowanie JST w rozwój ekonomii społecznej.</p>	<p>im większej liczby zadań publicznych. Należy dążyć do nawiązywania szerszej współpracy PES z JST oraz zwiększania skali zlecania zadań publicznych PES/PS. Rekomenduje się również podjęcie działań informacyjnych i promocyjnych oraz prowadzenia szkoleń wśród przedstawicieli JST w zakresie stosowania klauzul i aspektów społecznych w zamówieniach publicznych organizowanych przez ROPS/OWES.</p>
12.	<p>Ewaluacja systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie zachodniopomorskim¹⁶ wykazała, że spośród badanych PES (N=179), jedynie 34,6% podejmuje współpracę z biznesem. Współpraca sektora ekonomii społecznej z biznesem nie jest wystarczająco rozwinięta. Brakuje mechanizmów współpracy oraz świadomości wzajemnych korzyści. Zarówno przedsiębiorcy społeczni jak i komercyjni często nie widzą możliwości, a nawet potrzeby podejmowania współpracy. W szczególności dotyczy to bardziej zaawansowanych form kooperacji, wykraczających poza prostą wymianę usług czy produktów (np. realizacji wspólnych przedsięwzięć gospodarczych).</p>	<p>Należy zintensyfikować doradztwo biznesowe i animacje w obszarze sieciowania współpracy PES z biznesem (OWES). Należy podejmować działania w celu zwiększenia poziomu wiedzy przedstawicieli biznesu na temat możliwości i sposobu współpracy z sektorem ekonomii społecznej (poprzez np: konferencje, kampanie społeczne, promocję „dobrych praktyk”, włączanie PES/PS do współrealizacji lub uczestnictwa w wydarzeniach łączących sektor ES z biznesem komercyjnym, wzmocnienie współpracy z organizacjami pracodawców, itp.) w działaniach ROPS.</p>
13.	<p>Promocja ekonomii społecznej i podmiotów ekonomii społecznej jest niedostateczna. W województwie zachodniopomorskim świadomość i wiedza społeczeństwa na temat ekonomii społecznej są wciąż</p>	<p>PES powinny mocniej angażować się w promocję swoich działań i usług.</p>

¹⁵ Ewaluacja systemu wsparcia (...)

¹⁶ Ewaluacja systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie zachodniopomorskim - raport końcowy, zlecona przez ROPS w 2023 r.

<p>niewystarczające. Ekonomia społeczna często jest mylnie kojarzona z pomocą społeczną, a PES (np. spółdzielnie socjalne) z osobami wywodzącymi się ze środowisk patologicznych. Produkty i usługi, świadczone przez PES są kojarzone z niską jakością. Powyższe czynniki wpływają na utrwalanie negatywnych stereotypów, co rodzi uprzedzenia i utrudnia funkcjonowanie PES w społecznościach lokalnych i na rynku pracy.</p>	<p>Należy kontynuować z poziomu regionu działania promujące PES, kierowane do ogółu społeczeństwa. Celem tych działań powinno być budowanie pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej i PES oraz przedstawienie korzyści wynikających z rozwijania tego sektora (np. kampanie społeczne, targi).</p>
---	--

4. Prognoza trendów rozwojowych¹⁷

Pojęciem trendu określa się najczęściej tendencję, ukierunkowane zmiany związane ze zjawiskami, dzięki którym dochodzi do przeobrażeń części lub całej rzeczywistości. Trend utożsamia się ze zmianą w sposobie myślenia albo działania pojedynczych osób lub całych społeczności. Niewątpliwie trend oznacza jakościową zmianę między tym, co było i tym, co będzie, zmianę, która oddziałując na określoną część populacji, przekształca jej dotychczasowy sposób patrzenia na rzeczywistość. Analiza trendów jest wykrywaniem oznak zmian, które dzieją się dzisiaj, ale mają swoje konsekwencje jutro.¹⁸ Planując zakres interwencji w kontekście rozwoju ekonomii społecznej na poziomie regionu powinniśmy odnieść się do trendów występujących w skali ogólnopolskiej i globalnej. Poniżej zacytowano wybrane zjawiska, które zostały wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030, a które mogą mieć wpływ na kondycję ES w regionie:

1. Migracje – Nieuchronnie, choć z różnym natężeniem, europejskie regiony stają się przestrzenią masowych, wielokierunkowych przepływów ludzi i związanego z nimi dobrostanu. Z jednej strony Polska i Pomorze Zachodnie stają się obszarem, w stosunku do którego narastają problemy dotyczące emigracji, w szczególności ograniczania podaży chętnych do pracy, a w dłuższej perspektywie także zdolności odtworzeniowej społeczności. Z drugiej strony, wobec rosnącego poziomu życia w Polsce i regionie i trwałej atrakcyjności europejskiego modelu społecznego i ekonomicznego, w kolejnych latach nieunikniony stanie się napływ na Pomorze Zachodnie imigrantów ekonomicznych ze Wschodu i Południa.

Do wybuchu wojny w Ukrainie, obywatele tego kraju stanowili zdecydowaną większość zagranicznych migrantów zarobkowych przybywających do Polski. Po inwazji Rosji na Ukrainę, specyfika migrantów napływających do Polski i do województwa zachodniopomorskiego uległa zmianie. Przede wszystkim oprócz migracji motywowanej zarobkowo, pojawiła się migracja o charakterze uchodźczym.¹⁹ Migracje wpłyną na stosunki społeczne, skalę i profil regionalnego rynku pracy, wewnętrzną dynamikę wspólnoty.

¹⁷ Na podstawie SRWZ, Szczecin 2022, str. 30-32

¹⁸ A. Kucner, R. Sierocki, P. Wasyluk (red.), Trendy. Interpretacje i konfrontacje, Olsztyn 2018, str. 7,

¹⁹ Obywatele Ukrainy na zachodniopomorskim rynku pracy w 2022 r, Raport, WUP w Szczecinie, Szczecin 2023 r.

Niezależnie od oceny tego zjawiska i prowadzonej na poziomie kraju polityki imigracyjnej wymaga to podjęcia ze strony społeczności regionu i jednostek samorządu przygotowań służących utrzymaniu bezpieczeństwa, stabilizacji ekonomicznej oraz ładu publicznego w stosunku do wszystkich zainteresowanych środowisk. Procesy migracyjne staną się dla regionu i jego mieszkańców jednym z najważniejszych aspektów udziału w globalizacji i towarzyszących jej wyzwaniach

Wyzwanie dla ES: ekonomia społeczna powinna bardziej otwierać się na imigrantów

2. Zmiany struktury społecznej - Stopniowe starzenie się społeczeństwa związane ze zwiększeniem odsetka osób w wieku poprodukcyjnym oraz wydłużeniem wieku życia rodzi implikacje dla rynku pracy, sektora usług publicznych, zapotrzebowania na infrastrukturę, instytucje publiczne i sposób ich funkcjonowania, kompetencje zawodowe, a także standardy jakości życia dostosowane do potrzeb osób starszych. Zachodzące zmiany powinny znaleźć wyraz w zwiększeniu aktywności i udziału seniorów w życiu zawodowym i społecznym, a zarazem intensyfikacji dialogu międzypokoleniowego. Brak aktywnych działań w tym względzie oznaczać będzie stopniowe obniżanie konkurencyjności i atrakcyjności regionu. Można przewidywać, że w realiach mobilnego, migrującego społeczeństwa następować będzie stopniowe przemodelowanie całej struktury społecznej. Zjawiskiem powszechnym staje się osłabienie więzi rodzinnych, mniejsza trwałość małżeństw i mniejsza skłonność do zawierania małżeństw mimo potomstwa, a przy tym większa chęć i zdolność do zmiany miejsca zamieszkania. Stawia to nowe wyzwania przed samorządem wszystkich szczebli zarówno w zakresie odnalezienia nowego ładu fiskalnego i finansowania usług publicznych w realiach dużej mobilności społecznej, jak i poszukiwania formuły dla integracji wspólnot lokalnych na tyle, na ile to możliwe i potrzebne.

Wyzwanie dla ES: rozwój usług społecznych świadczonych przez PES dla seniorów

3. Nacisk na podnoszenie jakości życia i podmiotowości mieszkańców - Współczesna rzeczywistość społeczna charakteryzuje się przede wszystkim przyspieszonym przepływem idei, norm i koncepcji indywidualnego i zbiorowego rozwoju. Oznacza to rosnący poziom aspiracji mieszkańców Pomorza Zachodniego, ich oczekiwanie na udział władz wszystkich szczebli w tworzeniu rozwiązań i warunków dla możliwie pełnego indywidualnego i zbiorowego rozwoju. Ich podstawowymi wyznacznikami są w szczególności wolność od jakichkolwiek przejawów nietolerancji i dyskryminacji, ekonomiczna waloryzacja wszelkiego rodzaju ról i statusów społecznych (w szczególności kobiet, osób wchodzących w wiek produkcyjny, seniorów, osób niepełnosprawnych). Wobec trendów globalnych i coraz bardziej widocznych uwarunkowań w wymiarze krajowym narasta potrzeba kształtowania rynku pracy według takich standardów, które zapewniają aktywny i satysfakcjonujący udział w nim wszystkich członków społeczności i nie pomnażają rozwarstwień ekonomicznych. Należy przy tym oczekiwać, że w toku dyskursu publicznego kształtowane będą nowe postulaty i oczekiwane formy ich instytucjonalnego oraz pozainstytucjonalnego zaspokajania.

Wyzwanie dla ES: aktywizacja społeczna i zawodowa osób będących w szczególnej sytuacji życiowej i zawodowej

4. Rewolucja przemysłowa 4.0 - Innym czynnikiem o charakterze globalnym wpływającym na wiele obszarów życia społecznego jest proces określany mianem czwartej rewolucji przemysłowej, opartej na

cyfryzacji. Dynamiczne zmiany dokonujące się w sferze technologicznej (robotyzacja, zaawansowana automatyzacja, rozwój sztucznej inteligencji, technologia blockchain, Internet Rzeczy czy big data) już dzisiaj powodują przeobrażenia w sektorze energetycznym, produkcyjnym, finansowym czy w funkcjonowaniu administracji publicznej (e-administracja). Przewiduje się, że dalsze upowszechnienie procesów cyfrowych w zarządzaniu różnymi obszarami życia społecznego doprowadzi do ich przeobrażenia na niespotykaną dotąd skalę. Przygotowując się na szerokie zmiany, jakie niesie ze sobą czwarta rewolucja, należy podjąć działania w kierunku zapewnienia odpowiedniej infrastruktury telekomunikacyjnej, pozwalającej wyjść naprzeciw procesom cyfryzacji gospodarki, biznesu, prowadzącym do zwiększenia ich efektywności i dostosowania do zróżnicowanego grona odbiorców.

Wyzwanie dla ES: oferowanie przez PES konkurencyjnych usług i zatrudnienia, pomimo automatyzacji i robotyzacji; rozwój usług w systemie online oraz bazujących na nowych technologiach

5. Konsekwencje zmiany klimatu i ich społecznego odbioru - W coraz większym stopniu polska gospodarka uwzględniać musi presję regulacyjną i kulturową wynikającą ze wzrostu świadomości dotyczącej zachodzących zmian klimatycznych i ich konsekwencji dla wszelkich form ludzkiej aktywności. W odniesieniu do Pomorza Zachodniego oznacza to konieczność zmiany podejścia do sposobu gospodarowania przestrzenią, wykorzystania zasobów naturalnych i rozwoju w oparciu o nie form zielonej gospodarki. Przy umiejętnym zarządzaniu marką regionu i jakością tworzonej na jego obszarze dóbr systematyczne podnoszenie standardów ekologicznych oraz oczekiwań odbiorców i konsumentów może stanowić czynnik pozytywnie stymulujący profil ekonomiczny regionu. W każdym przypadku kategoria zielonej gospodarki musi stopniowo ulegać przenoszeniu z poziomu opisu aspiracji i kategoryzowania działalności w praktykę tworzenia i funkcjonowania produktów i usług, z wykorzystaniem dojrzałych, przyjaznych środowisku technologii. Naturalną konsekwencją uwzględnienia "zielonego" profilu gospodarki Pomorza Zachodniego jest radykalizm w traktowaniu szerokiego wachlarza konsekwencji, wyzwań i możliwości, jakie się z tym wiążą.

Wyzwanie dla ES: wykorzystanie nowych obszarów związanych z tzw. zieloną i niebieską gospodarką.

5. Analiza SWOT

Zastosowanie w diagnozie narzędzia SWOT do przeanalizowania stanu sektora ES w województwie zachodniopomorskim służyło zidentyfikowaniu mocnych oraz słabych stron, a także wskazaniu szans i zagrożeń dla dalszego jej rozwoju w otoczeniu zewnętrznym. Jednocześnie należy pokreślić, że rozwój lub stagnacja ES zależy od różnych podmiotów oraz od wielu czynników społeczno-ekonomicznych. Ich świadomość umożliwia efektywne zaplanowanie działań na rzecz zachodniopomorskich podmiotów ES. W ramach prac Zachodniopomorskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej przeprowadzono analizę SWOT, której wyniki przedstawia Tabela 5.

Tabela 5 Analiza SWOT

	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Czynniki wewnętrzne	<ul style="list-style-type: none"> • zaangażowani i doświadczeni liderzy PES • 6 Centrów Usług Społecznych • umocowanie prawne ES (ustawa) • aktywny ROPS w regionie • dobre przykłady PES założonych przez JST • zabezpieczone środki na rozwój sektora ES (FEPZ, PFRON, KPO, FERS, Interreg, inne) • sektor ES funkcjonuje w każdej części regionu • OWES-y są mocno osadzone w regionie • silnie zorganizowane środowisko WTZ – zrzeszenie 22 podmiotów w Zachodniopomorskim Forum WTZ 	<ul style="list-style-type: none"> • wykluczenie komunikacyjne • brak współpracy wewnątrzsektorowej na poziomie województwa - brak współpracy PES pomiędzy sobą • brak wypracowanych mechanizmów współpracy między JST a PES, które mogą realizować zadania własne jednostek • niska świadomość JST (radni i władze gminy) o ekonomii społecznej • brak pełnomocników ds. organizacji pozarządowych w JST- brak zrozumienia dla specyfiki sektora ES • zbyt mała liczba PES realizujących usługi społeczne • niewystarczające przygotowanie sektora ES do realizacji wyzwań związanych z zieloną i cyfrową transformacją • utarte schematy funkcjonowania OWES • istniejący system ES nie pozwala na finasowanie indywidualnych usług wynikających ze specyfiki branżowej podmiotów • brak implementacji rozwiązań wspierających edukację młodzieży i wykwalifikowanej kadry w obszarze ES • niskie zainteresowania JST ofertą szkoleniową ROPS/OWES dot. ES • mała liczba silnych PES, które funkcjonują w skali regionalnej czy krajowej • nieliczne relacje między PES a biznesem • niska fluktuacja uczestników WTZ do ZAZ i na otwarty rynek pracy
Czynniki zewnętrzne	<p>SZANSE</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój usług społecznych w oparciu o CUS • zlecenie przez CUS usług społecznych PES-om • zmiana polityki lokalnej na korzyść rozwoju ES • edukacja radnych i pracowników administracji, 	<p>ZAGROŻENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • skomplikowane przepisy regulujące funkcjonowanie PES • brak stabilnych mechanizmów finasowania PES • centralizacja koordynacji regulacji w zakresie działalności PES • duże projekty za środki publiczne ograniczają aktywność lokalnych podmiotów • zbyt mała kwota środków unijnych dostępnych dla NGO i PES w ramach FEPZ

<ul style="list-style-type: none">• zmiany demograficzne (migracja, aktywizacja i przekwalifikowanie osób na przedpolu starości i seniorów)• specjalizacja poszczególnych podmiotów tworzących OWES bez narzucania specjalizacji• ES jest szansą na aktywizację ludzi młodych i zatrzymanie ich w miejscu zamieszkania• Wykorzystanie praktyków sektora ES w procesie edukacji dzieci i młodzieży• ES może być odpowiedzią na zminimalizowanie ubóstwa emerytalnego• ES szansą na pokrycie zapotrzebowania na obszarze na usługi społeczne• współpraca PES pomiędzy sobą• obowiązek organizowania społeczności lokalnej przez JST• Przestrzeń dla samorządu województwa do przygotowania nauczycieli• deinstytucjonalizacja- szansa na rozwój usług społecznych	<ul style="list-style-type: none">• brak świadomości i chęci JST do zlecania usług PES-om• Brak środków na klastrowanie (na wzór grup producenckich)• realizacja wsparcia przez OWES jest zbiurokratyzowana i sformalizowana,• brak edukacji i promocji ES wśród młodzieży• system wsparcia ES nie uwzględnia młodzieży w obszarze edukacji i animacji• deinstytucjonalizacja – likwidacja potrzebnych instytucji - jedynych działających alternatyw
---	---

6. Główne założenia ZPRES

Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej określa cel główny, cele szczegółowe, działania oraz zadania, które samorząd województwa, samorządy lokalne oraz instytucje wspierające ekonomię społeczną będą realizować na rzecz wzmocnienia sektora ekonomii społecznej w latach 2023-2030. Program formułuje też wskaźniki pomiaru stopnia osiągnięcia celu głównego i poszczególnych celów szczegółowych. Cel główny ZPRES będzie realizowany poprzez 3 cele szczegółowe, którym przyporządkowano działania i zadania zaplanowane do realizacji w perspektywie do 2030 roku. Poszczególne cele są zgodne zarówno z zapisami KPRES, jak i SRWZ, jak również są odpowiedzią na zdiagnozowane obszary problemowe. Cel główny sformułowano następująco:

Wzrost znaczenia ekonomii społecznej w rozwoju środowisk lokalnych województwa zachodniopomorskiego

Cele szczegółowe zostały oparte o trzy kluczowe obszary, w ramach których sformułowano działania:

1. **Solidarna wspólnota lokalna - Współpraca jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów ekonomii społecznej na rzecz rozwoju lokalnego, w tym dostarczaniu usług społecznych.**
2. **Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna- Stabilne finansowo i organizacyjnie przedsiębiorstwo społeczne dostosowujące się do potrzeb rynku, odpowiadające na potrzeby lokalnych społeczności.**
3. **Solidarne społeczeństwo - Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej**

Cel szczegółowy 1	Cel szczegółowy 2	Cel szczegółowy 3
Solidarna wspólnota lokalna - Współpraca jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów ekonomii społecznej na rzecz rozwoju lokalnego, w tym dostarczaniu usług społecznych.	Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna- Stabilne finansowo i organizacyjnie podmioty ekonomii społecznej dostosowujące się do potrzeb rynku, odpowiadające na potrzeby lokalnych społeczności i wyzwania rozwojowe.	Solidarne społeczeństwo - Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej
Obszar 1	Obszar 2	Obszar 3
Współpraca JST-PES	Kondycja ekonomiczna PES	Upowszechnianie ES
Działania	Działania	Działania
Działanie 1.1. (ROPS) Rozwój systemu wsparcia dla JST i PES w realizacji usług społecznych Działanie 1.2. (ROPS) Rozwijanie kompetencji pracowników JST w zakresie realizacji zadań publicznych we współpracy z PES Działanie 1.3. (OWES) Prowadzenie działań animacyjnych i edukacyjnych wspierających	Działanie 2.1. (OWES) Rozwój potencjału rynkowego PES działających w regionie, w tym w obszarze wyzwań rozwojowych związanych z zieloną i cyfrową transformacją oraz w zakresie świadczenia usług społecznych Działanie 2.2. (OWES /ROPS) Wysoka efektywność zatrudnieniowa przedsiębiorstw społecznych	Działanie 3.1. (ROPS) Prowadzenie działań promocyjnych, zwiększających rozpoznawalność PES w regionie. Działanie 3.2. (ROPS) Rozwój koordynacji systemu wsparcia ES w regionie.

współpracę JST z sektorem ekonomii społecznej w regionie.		
---	--	--

Cel szczegółowy 1 Solidarna wspólnota lokalna - Współpraca jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów ekonomii społecznej na rzecz rozwoju lokalnego, w tym dostarczaniu usług społecznych.

Działania zaplanowane w tym obszarze mają na celu włączenie podmiotów ekonomii społecznej w proces planowania, realizacji i monitorowania usług społecznych na poziomie lokalnym.

Działania przewidziane w tym zakresie realizują wyzwania wynikające z diagnozy jakimi są zmiany demograficzne i społeczne, które dotyczą województwo zachodniopomorskie, gdzie istnieje pilna potrzeba zwiększania udziału PES/ PS w realizacji usług publicznych tj. usługi opiekuńcze (w tym specjalistyczne), usługi asystenckie, itp. PES mają odegrać kluczową rolę w świadczeniu usług na rzecz osób starszych, rodzin, dzieci i młodzieży, osób z niepełnosprawnością, osób z zaburzeniami psychicznymi oraz w kryzysie bezdomności. Kluczową rolę odegra tu współpraca PES z JST w diagnozowaniu potrzeb w społecznościach lokalnych. Dzięki temu PES będzie pełnić bardzo ważną rolę w procesie deinstytucjonalizacji.

Ponadto, zgodnie z KPRES, ważnym elementem będzie rozwijanie trwałej współpracy PES z CUS, jak również planowanie działań w zakresie zamówień publicznych (społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych i stosowanie tzw. klauzul społecznych).

Działanie 1.1 Rozwój systemu wsparcia dla JST i PES w realizacji usług społecznych²⁰

Zadania:

- 1.1.1. Diagnoza potrzeb JST w zakresie zlecenia usług zewnętrznym, w szczególności usług społecznych oraz potencjału PES w zakresie usług społecznych
- 1.1.2. Wsparcie doradcze dla JST w procesie zakładania PES/PS z udziałem JST
- 1.1.3. Animowanie współpracy pomiędzy JST a PES w zakresie realizacji usług, w tym usług społecznych
- 1.1.4. Szkolenia dla JST w zakresie rozwiązań wynikających z ustawy o ekonomii społecznych
- 1.1.5. Animowanie współpracy pomiędzy OWES a JST w zakresie realizacji usług, w tym usług społecznych przez PES
- 1.1.6. Wsparcie informacyjne dla JST nt. społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych

Działanie 1.2 Rozwijanie kompetencji pracowników JST w zakresie realizacji zadań publicznych we współpracy z PES

Zadania:

- 1.2.1 Animowanie współpracy pomiędzy OWES a Lokalnymi Grupami Działania

Działanie 1.3 Prowadzenie działań animacyjnych i edukacyjnych wspierających współpracę JST z sektorem ekonomii społecznej w regionie.

Zadania:

²⁰ Zgodnie z krajową Strategią Rozwoju Usług Społecznych

1.3.1 Warsztaty ożywienia społeczno - gospodarczego w gminach służące m.in. zawiązywaniu i rozwojowi partnerstw, sieci współpracy podmiotów, w tym JST, w celu rozwoju PES i PS oraz włączeniu PES/PS w proces planowania i realizacji usług społecznych, w tym w formule zdeinstytucjonalizowanej.

1.3.2 Spotkania w gminach w zakresie usług świadczonych przez OWES i korzyści płynących ze współpracy z sektorem ekonomii społecznej

Cel szczegółowy 2 Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna - Stabilne finansowo i organizacyjnie podmioty ekonomii społecznej dostosowujące się do potrzeb rynku, odpowiadające na potrzeby lokalnych społeczności i wyzwania rozwojowe.

Działania podjęte w tym obszarze dotyczyć będą przygotowania rozwiązań ułatwiających bieżącą działalność podmiotów ekonomii społecznej, świadczenia usług wsparcia dla PES pozwalających na podnoszenie kompetencji ich kadry oraz pracowników, a także przewyższanie trudności w funkcjonowaniu na otwartym rynku.

Działanie 2.1 Rozwój potencjału rynkowego PES działających w regionie, w tym w obszarze wyzwań rozwojowych związanych z zieloną i cyfrową transformacją oraz w zakresie świadczenia usług społecznych

Zadania:

2.1.1 Udzielanie przez OWES finansowego wsparcia na utworzenie i utrzymanie miejsc pracy w PS

2.1.2 Usługi specjalistyczne i doradztwo specjalistyczne zwiększające konkurencyjność PES

Działanie 2.2 Wysoka efektywność zatrudnieniowa przedsiębiorstw społecznych

Zadania:

2.2.1 Badanie potrzeb szkoleniowych kadry zarządzającej i pracowników PES, PS

2.2.2 Wsparcie szkoleniowo-doradcze dla kadry zarządzającej, pracowników i wolontariuszy zaangażowanych w funkcjonowanie PES

Cel szczegółowy 3 Solidarne społeczeństwo - Upowszechnienie pozytywnych postaw wobec ekonomii społecznej

Kształtowanie odpowiedzialnych i społecznie wrażliwych postaw konsumenckich oraz upowszechnienie pozytywnego wizerunku marki ekonomii społecznej ma szczególne znaczenie w długofalowej perspektywie rozwoju ekonomii społecznej. Działania zaplanowane w obszarze czwartym przyczyniają się do nabywania postaw, wartości i zachowań sprzyjających budowaniu wspólnoty, otwartości i zaangażowania społecznego.

Działanie 3.1 Prowadzenie działań promocyjnych zwiększających rozpoznawalność PES w regionie

Zadania:

3.1.1 Organizacja konferencji i seminariów w obszarze ekonomii społecznej

3.1.2 Certyfikacja produktów i usług realizowanych przez PES

3.1.3 Kampanie informacyjne w zakresie rozwiązań wynikających z ustawy o ekonomii społecznej

3.1.4 Aktywna edukacja młodzieży w obszarze ekonomii społecznej i solidarnej

Działanie 3.2 Rozwój koordynacji systemu wsparcia ES w regionie.

Zadania:

- 3.2.1 Koordynacja i wspieranie działań Zachodniopomorskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej
- 3.2.2 Monitoring i ewaluacja systemu wsparcia ES, ekspertyzy dotyczące stanu ES w regionie
- 3.2.3 Sieciowanie i współpraca z OWES
- 3.2.4 Podnoszenie kompetencji kadry OWES

7. System monitoringu i ewaluacji

Monitoring prowadzony będzie na bieżąco. Pierwszy raport zostanie sporządzony za rok 2024. Zakres monitoringu uwzględnić będzie wskaźniki określone w Tabelach 6-8. Uzyskane w ramach monitorowania Programu informacje/dane będą wykorzystywane do planowania kolejnych działań podejmowanych w danej interwencji. Monitoring ZPRES będzie polegać na systematycznej obserwacji zmian ilościowych wskaźników określonych w dokumencie.

Monitoring prowadzony będzie, przede wszystkim w oparciu o:

- sprawozdawczość OWES-ów
- danych z oceny zasobów pomocy społecznej,
- danych gromadzonych przez Główny Urząd Statystyczny oraz Urząd Statystyczny w Szczecinie
- dane własne ROPS,
- wyniki dodatkowych analiz i badań zleczanych w ramach monitoringu.

Odbiorcami informacji płynących z monitoringu i ewaluacji są przede wszystkim:

- Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego - ROPS UM WZ w Szczecinie, jako koordynator rozwoju ekonomii społecznej,
- Instytucja Zarządzająca i Wdrażająca Fundusze Europejskie dla Regionu,
- Przedstawiciele Zachodniopomorskiego Komitetu Rozwoju ES,
- Kluczowi realizatorzy działań na rzecz ES w regionie, w tym OWES,
- Podmioty ekonomii społecznej (w tym przedsiębiorstwa społeczne i jednostki reintegracyjne) oraz ich pracownicy, wolontariusze, uczestnicy, itd., jako główni adresaci działań ZPRES,
- Jednostki samorządu terytorialnego i ich mieszkańcy, jako główni adresaci działań ZPRES.

Rezultaty i wskaźniki ZPRES stanowi bazę systemu monitoringu, a także ewaluacji priorytetów i kierunków interwencji ZPRES. Wartości wskaźników dla rezultatów będą gromadzone w ramach corocznego monitoringu. Za dostarczanie danych będą odpowiedzialni poszczególni realizatorzy działań wpisanych do kierunków interwencji. Wzór tabeli, pełniącej funkcję sprawozdawczą, określono w Tabelach 6-8.

Celem nieustannego dążenia do ulepszania, poprawy skuteczności i wzrostu efektywności działań zawartych w Programie przeprowadzana będzie ewaluacja wpływu programu na rozwój ekonomii społecznej w regionie.

Ewaluacja dostarczy informacji niezbędnych do koordynacji działań na rzecz ekonomii społecznej, w tym szczególnie wiedzy dotyczącej:

- Jakości usług świadczonych przez poszczególne OWES i ich użyteczności z punktu widzenia klientów OWES;
- Skuteczności usług OWES, w tym szczególnie wpływ działań OWES na powstawanie nowych miejsc pracy w PS, ich trwałość i jakość, a także na kondycję samych PS i PES;
- Porównania sposobów działania poszczególnych OWES;
- Identyfikacji czynników wpływających na osiągnięte efekty, w tym również rozwiązań na poziomie systemu wsparcia (sposobu finansowania usług, systemu wskaźników);
- Efektywności kosztowej wsparcia oferowanego przez OWES w relacji do osiągniętych efektów i identyfikacja czynników wpływających na zróżnicowanie kosztów jednostkowych
- Komplementarności działań ROPS i OWES, ze szczególnym naciskiem na wpływ działań ROPS na osiągnięte efekty wsparcia.

Ocena wpływu interwencji wymaga starannego zaplanowania terminu ewaluacji, tak aby z jednej strony możliwa była już ocena osiągniętych efektów, a z drugiej strony wyniki ewaluacji mogły być wykorzystane do planowania interwencji. W przypadku konfliktu tych dwóch terminów, priorytet zostanie nadany użyteczności ewaluacji, czyli możliwości jej wykorzystania do planowania interwencji.

Dlatego też zakłada się co najmniej dwukrotną ewaluację w trakcie realizacji programu:

- Pierwsza połowa 2026 r. – w tej ewaluacji należy skupić się na ocenie efektów osiągniętych w ramach FERS na lata 2021-2027. Szczegółowy termin realizacji tej ewaluacji powinien być podporządkowany harmonogramowi konkursów na OWES i naboru wniosków ROPS. Wyniki z ewaluacji powinny być dostępne na tyle wcześnie, aby można je było wykorzystać do planowania kolejnego konkursu.
- Przełom 2027/2028 – ta ewaluacja powinna przede wszystkim dostarczyć informacji na temat trwałości osiągniętych efektów. Wyniki tej ewaluacji powinny być wykorzystane do programowania kolejnej perspektywy finansowej.

Po zakończeniu Programu (rok 2030) przeprowadzona zostanie ewaluacja *ex-post*, której celem będzie ocena rezultatów i długookresowych efektów (oddziaływania) Programu, w tym trwałości uzyskanych pozytywnych zmian i zidentyfikowaniu ewentualnych efektów ubocznych (pozytywnych i negatywnych).

Wskaźniki realizacji Programu

Na potrzeby monitoringu realizacji Programu stworzono katalog wskaźników, który docelowo będzie służył weryfikacji stopnia zaawansowania realizacji Programu (*Tabela 6-8*)

Tabela 6 Cel szczegółowy I Solidarna wspólnota lokalna

Działania	Zadania	Miara oceny	Jednostka miary	Wartość bazowa ²¹	Wartość docelowa ²²	Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania
1.1 Rozwój systemu wsparcia dla JST i PES w realizacji usług społecznych	1.1.1 Diagnoza potrzeb JST w zakresie zlecania usług zewnętrznych, w szczególności usług społecznych oraz potencjału PES w zakresie usług społecznych	Liczba zrealizowanych diagnoz	szt.	0	2	ROPS
	1.1.2 Wsparcie doradcze dla JST w procesie zakładania PES/PS z udziałem JST	Liczba JST objętych doradztwem	szt.	0	30	ROPS
	1.1.3 Animowanie współpracy pomiędzy JST a PES w zakresie realizacji usług, w tym usług społecznych	Liczba listów intencyjnych	szt.	0	10	ROPS
	1.1.4 Szkolenia dla JST w zakresie rozwiązań wynikających z ustawy o ekonomii społecznych	Liczba JST objętych szkoleniami	szt.	0	50	ROPS
	1.1.5 Animowanie współpracy pomiędzy OWES a JST w zakresie realizacji usług, w tym usług społecznych przez PES	Liczba spotkań OWES z JST	szt.	0	40	ROPS
	1.1.6 Wsparcie informacyjne dla JST nt. społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	Liczba JST objętych szkoleniami	szt.	0	50	ROPS
1.2 Rozwijanie kompetencji pracowników JST w zakresie realizacji zadań publicznych we współpracy z PES	1.2.1 Animowanie współpracy pomiędzy OWES a Lokalnymi Grupami Działania	Liczba spotkań OWES z LGD	szt.	0	4	ROPS

²¹ Wartość bazowa – wartość bazowa realizowana w nowej perspektywie finansowej²² Wartość docelowa – na koniec 2028 r

Działania	Zadania	Miara oceny	Jednostka miary	Wartość bazowa ²¹	Wartość docelowa ²²	Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania
1.3 Prowadzenie działań animacyjnych i edukacyjnych wspierających współpracę JST z sektorem ekonomii społecznej w regionie	1.3.1 Warsztaty żywienia społeczno - gospodarczego w gminach służące m.in. zawiązywaniu i rozwojowi partnerstw, sieci współpracy podmiotów, w tym JST, w celu rozwoju PES i PS oraz włączeniu PES/PS w proces planowania i realizacji usług społecznych, w tym w formule zdeinstytucjonalizowanej	Liczba warsztatów	szt.	0	26	OWES
	1.3.2 Spotkania w gminach w zakresie usług świadczonych przez OWES i korzyści płynących ze współpracy z sektorem ekonomii społecznej	Liczba spotkań	szt.	0	113	OWES

Tabela 7 Cel szczegółowy II Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna

Działania	Zadania	Miara oceny	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania
2.1 Rozwój potencjału rynkowego PES działających w regionie, w tym w obszarze wyzwań rozwojowych związanych z zieloną i cyfrową transformacją oraz w zakresie świadczenia usług społecznych	2.1.1 Udzielanie przez OWES finansowego wsparcia na utworzenie i utrzymanie miejsc pracy w PS	Liczba utworzonych dzięki wsparciu OWES miejsc pracy w PS	szt.	0	510	OWES
	2.1.2 Usługi specjalistyczne i doradztwo specjalistyczne zwiększające konkurencyjność PES	Liczba wspartych PES	szt.	0	520	OWES
2.2 Wysoka efektywność zatrudnieniowa przedsiębiorstw społecznych	2.2.1 Badanie potrzeb szkoleniowych kadry zarządzającej i pracowników PES, PS	Liczba przeprowadzonych badań	szt.	0	2	ROPS/OWES
	2.2.2 Wsparcie szkoleniowo-doradcze dla kadry zarządzającej, pracowników i wolontariuszy zaangażowanych w funkcjonowanie PES	Liczba wspartych PES	szt.	0	720	OWES

Tabela 8 Cel szczegółowy III Solidarne społeczeństwo

Działania	Zadania	Miara oceny	Jednostka miary	Wartość bazowa	Wartość docelowa	Podmiot odpowiedzialny za realizację zadania
3.1 Prowadzenie działań promocyjnych zwiększających rozpoznawalność PES w regionie	3.1.1 Organizacja konferencji i seminariów w obszarze ekonomii społecznej	Liczba konferencji	szt.	0	7	ROPS/OWES
	3.1.2 Certyfikacja produktów i usług realizowanych przez PES	Liczba podmiotów, które uzyskały certyfikat	szt.	0	15	ROPS
	3.1.3 Kampanie informacyjne w zakresie rozwiązań wynikających z ustawy o ekonomii społecznej	Liczba kampanii	szt.	0	1	ROPS
	3.1.4 Aktywna edukacja młodzieży w obszarze ekonomii społecznej i solidarnej	Liczba spotkań animujących z młodzieżą	szt.	0	10	ROPS
3.2 Rozwój koordynacji systemu wsparcia ES w regionie	3.2.1 Koordynacja i wspieranie działań Zachodniopomorskiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej	Liczba posiedzeń ZKRES	szt.	0	10	ROPS
	3.2.2 Monitoring i ewaluacja systemu wsparcia ES, ekspertyzy dotyczące stanu ES w regionie	Liczba raportów/expertyz dotyczących stanu ES w regionie	szt.	0	5	ROPS
	3.2.3 Sieciowanie i współpraca z OWES	Liczba spotkań sieciujących	szt.	0	5	ROPS
	3.2.4 Podnoszenie kompetencji kadry OWES	Liczba szkoleń	szt.	0	5	ROPS

8. Finansowanie działań

Realizacja zadań ujętych w Zachodniopomorskim Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej będzie finansowana z następujących źródeł:

- I. Finansowanie działań w obszarze ekonomii społecznej ze środków Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027, Działanie 6.15 Kompleksowe wsparcie ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych – kwota **23 829 532,00 euro**
- II. Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 Działania 04.13 Wysokiej jakości system włączenia społecznego w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027- kwota **17 088 690,67 zł**
- III. Ponadto, jako uzupełnienie źródeł finansowania ZPRES mogą być środki przewidziane w innych działaniach FEPZ 2021-2027 (np. działanie 5.05 Zintegrowane działania na rzecz włączenia społeczno-gospodarczego, 6.18 Rozwój usług społecznych, w tym świadczonych w społeczności lokalnej),

Spis tabel

Tabela 1 Osoby bezrobotne zarejestrowane w PUP według wieku w 2022 r.....	13
Tabela 2 Liczba podmiotów ekonomii społecznej w zachodniopomorskim, wg typu podmiotów.....	17
Tabela 3 Przedsiębiorstwa społeczne w województwie zachodniopomorskim w podziale na powiaty	19
Tabela 4 Spółdzielnie socjalne w województwie zachodniopomorskim w podziale na subregiony	20
Tabela 5 Analiza SWOT	35
Tabela 6 Cel szczegółowy I Solidarna wspólnota lokalna	42
Tabela 7 Cel szczegółowy II Konkurencyjna przedsiębiorczość społeczna	43
Tabela 8 Cel szczegółowy III Solidarne społeczeństwo	44